

**SPOR BİLİMLERİ ALANINDA BEDENSEL, ZİHİNSEL,
GÖRME VE İŞİTME ENGELLİLER İLE İLGİLİ
YAYINLANAN TEZLERİN İÇERİK ANALİZİ**

Bariş Yavuz ALADAĞ

BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR ANABİLİM DALI

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Betül AKYOL**

Yüksek Lisans Tezi – 2023

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SPOR BİLİMLERİ ALANINDA BEDENSEL, ZİHİNSEL, GÖRME VE İŞİTME
ENGELLİLER İLE İLGİLİ YAYINLANAN TEZLERİN İÇERİK ANALİZİ**

Barış Yavuz ALADAĞ

**Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Betül AKYOL**

**MALATYA
2023**

T.C.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

ETİK BEYANI

İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak “Betül AKYOL” danışmanlığında hazırlayıp sunduğum “Spor Bilimleri Alanında Bedensel, Zihinsel, Görme ve İşitme Engelliler İle İlgili Yayınlanan Tezlerin İçerik Analizi” başlıklı Yüksek Lisans tezim içinde elde ettiğim verileri, bilgileri, belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tezimde yararlandığım eserlere bilimsel kurallara uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin özgün olduğunu, tezimin çalışma ve yazımında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 20....

Öğrencinin;

Adı, Soyadı: Barış Yavuz ALADAĞ

İmza:

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ.....	xi
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Engellilik.....	3
2.2. Engel Nedenleri	4
2.3. Engel Türleri	7
2.3.1. Bedensel Engelli	7
2.3.2. Zihinsel Engelliler.....	8
2.3.3. Görme Engelliler.....	10
2.3.4. İşitme Engelliler.....	11
2.4. Engellilerde Spor	13
2.5. Paralimpik Oyunlar	14
3. MATERYAL VE METOT	16
3.1. Araştırmanın Modeli	16
3.2. Araştırma Grubu	16
3.3. Verilerin Toplanması	17
3.4. Kategorilerin Oluşturulması	17
3.5. Verilerin Analizi	18
4. BULGULAR.....	19
5. TARTIŞMA	28

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	37
6.1. Sonuç	37
6.2. Öneriler	38
KAYNAKLAR	39
EKLER.....	48
Ek-1. Etik Kurul Onayı.....	48
Ek-2. Özgeçmiş.....	50

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ile tez çalışma sürecinde bilgi, birikim ve tecrübelerini, hoşgörülü bir yaklaşımla aktaran değerli danışmanım Doç. Dr. Betül AKYOL'a teşekkürlerimi sunarım.

Lisansüstü eğitimi için, Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor gibi güzide bir bölümde çalışmayı seçme aşamasında düşüncelerinden faydalandığım Doç. Dr. Mehmet ILKIM'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım sürecinde yardımcı olan, çalışmamın şekillenmesinde desteğini esirgemeyen değerli hocam Arş. Gör. Mehmet AKARSU'ya teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamın sonuçlanmasında tecrübelerinden faydalandığım kıymetli hocam Arş. Gör. Fatma ÖZOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamı yürütürken desteğini esirgemeyen değerli arkadaşım Tolga ELGÖRMÜŞ'e teşekkür ederim.

Eğitim serüvenimin başladığı günden itibaren desteklerini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim süresince “TÜBİTAK 2211 Yurt İçi Lisansüstü Burs Programı” kapsamında sağladıkları maddi destekten dolayı TÜBİTAK'a teşekkürlerimi sunarım.

Barış Yavuz ALADAĞ

ÖZET

Spor Bilimleri Alanında Bedensel, Zihinsel, Görme ve İşitme Engelliler ile İlgili Yayınlanan Tezlerin İçerik Analizi

Amaç: Araştırmanın amacı, yurt içinde yayınlanmış bedensel, zihinsel, görme ve işitme engelliler ile ilgili lisansüstü tezlerin analizini yapmaktır.

Materyal ve Metot: Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli ile yürütülmüştür. Verilere YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından ulaşılmıştır. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde yayınlanmış tez çalışmalarından seçilmiştir. Araştırmada 139 yüksek lisans ve 31 doktora lisansüstü tezi olarak toplamda 170 bilimsel çalışmaya ulaşılmıştır. Mevcut verileri belirlemek için içerik analizi yapılmıştır.

Bulgular: Eğitim düzeylerine bakıldığında en fazla araştırma yüksek lisans düzeyinde yapılmıştır. Araştırmalar çoğunlukla sağlık bilimleri enstitüsünde yapılmıştır. Çalışmalarda danışman unvanları olarak Doç. Dr. daha çok yer aldığı ve yapılan bilimsel araştırmaların genelde 51-100 sayfa aralığında olduğu görülmüştür. Araştırmacıların cinsiyetlerine bakıldığında erkek yazarların daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaların birçoğu Gazi Üniversitesinde yapılmıştır. Yıllara göre araştırmalar incelendiğinde yüksek lisans düzeyinde 2019 yılında, doktora düzeyinde ise 2011 ve 2019 yıllarında daha fazla çalışma yapılmıştır. Tezlerde yöntemlerden en çok 79 çalışma ile nicel deneysel olmayan yöntem kullanılmıştır. Veri toplama araçları olarak 79 çalışma ile en fazla anket, ölçek aracı kullanılmıştır. Örneklem sayılarında 1-30 aralığı daha çok kullanılmıştır. Çalışmaların örneklem özellikleri incelendiğinde bedensel engelli sporcu 38 kişi, zihinsel engelli sedanter birey 38 kişi ile en fazla örnekleme oluşturmuşlardır. Tezlerin konularına bakıldığında en fazla 54 araştırma ile egzersiz ve spor psikolojisi konu olmuştur.

Sonuç: Engel türleri ve engelli bireyler ile ilgili yapılacak bilimsel araştırmaların, rekreasyon ve spor, beden eğitimi, fiziksel aktivite, beden eğitimi ve spor pedagojisi konuları için yapılacak çalışmalarda daha fazla yer alması, araştırmalarda gelişime dayalı ve çözüm odaklı yaklaşımlar sergilenmesi faydalı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Engel Türleri, İçerik Analizi, Spor bilimleri

ABSTRACT

Related to Physical, Mental, Visual and Hearing Impaired in the Field of Sport Sciences Content Analysis of Publishes Theses

Aim: The research aims to analyze the postgraduate theses published in the domestic about the physically, mentally, visually, and hearing impaired.

Material and Method: The case study model, one of the qualitative research methods, was carried out. The data were obtained from the YÖK National Thesis Center database. It was selected from the thesis studies published at the master's and doctoral levels. The research, a total of 170 scientific studies were reached, including 139 master's and 31 doctoral theses. Content analysis was performed to determine the available data.

Results: Considering the education levels, most research was done at the master's level. Research was mostly conducted at the Institute of Health Sciences. In the researches has been observed that the Associate Professor Doctor are more involved in the studies as consultant titles and the scientific researches conducted are generally page the range of 51-100 pages. When the genders of the researchers were examined, it was found that there were more male authors. The studies were mostly carried out in Gazi University. When the researches by years are examined, more studies were conducted at the master's level in 2019, and at the doctoral level in 2011 and 2019. Quantitative non-experimental methods were used in the theses with the most 79 studies. Survey and scale tools were used the most with 79 studies as data collection tools. The range of 1-30 was used more in the number of samples. When the sample characteristics of the studies were examined, 38 physically disabled athletes and 38 mentally disabled sedentary individuals formed the largest sample. When we look at the topics of the theses, exercise and sports psychology have been the subject with a maximum of 54 studies.

Conclusion: Scientific researches about obstacles and disabled individuals, recreation and sports, physical education, physical activity, physical education and sports pedagogy are more involved in the studies, and to exhibit solution -oriented approaches in research and solution -oriented approaches.

Key Words: Handicapped, Types of Obstacles, Content Analysis, Sports science.

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AAIDD	: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities.
AB	: Avrupa Birliği
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BM	: Birleşmiş Milletler
CISS	: International Committee of Sports for the Deaf
CPISRA	: Cerebral Palsy International Sports and Recreation Association
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
IBSA	: International Blind Sports Federation
IBSO	: International Sports Federation of the Disabled
INAS	: International Sports Federation for Persons with Intellectual Disability
IPC	: International Paralympic Committee
ISMWSF	: International Stoke Mandeville Wheelchair Sports Federation
IQ	: Intelligence quotient
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No

Sayfa No

Şekil 2.1. Kulak anatomisi 12

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 2.1. Genel nüfus içinde yaş grubu ve cinsiyete göre en az bir engeli olan nüfus, 2011.....	5
Tablo 2.2. Türkiye geneli engelli nüfus dağılımında engel grubuna göre dağılımı, 2011.	6
Tablo 2.3. Zihinsel engellilerin sınıflandırılması.	9
Tablo 2.4. İşitme kaybı sınıflandırması.....	13
Tablo 4.1. Tezlerin Genel Durumu	19
Tablo 4.2. Tezlerin Üniversitelere Göre Yayın Türlerinin Dağılımı	20
Tablo 4.3. Tezlerin Yıllara ve Engel Türlerine Göre Dağılımı.....	22
Tablo 4.4. Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı.....	23
Tablo 4.5. Tezlerin Yöntemine Göre Dağılımı	24
Tablo 4.6. Tezlerin Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı.....	25
Tablo 4.7. Tezlerin Örneklem Sayısına Göre Dağılımı	25
Tablo 4.8. Tezlerin Örneklem Özelliklerine Göre Dağılımı	26
Tablo 4.9. Tezlerin Konularına Göre Dağılımı	26

1. GİRİŞ

İnsanlık geçmişten günümüze kadar zorunlu veya isteğe bağlı gelişen durumlar karşısında çeşitli yaşam standartları benimsemiştir. Yaşamlarını idame eden bireyin içinde bulundukları ırk, ekonomik durum, cinsiyet, inanç ve insanları birbirinden ayıran zihinsel veya fiziksel farklılıklar görülebilir. Özgür irademizle kültürel, sosyal, fiziksel ve daha birçok alanda faaliyet sürdürme isteği yaşamın bizlere sunduğu en temel hak ve ihtiyaçlarımızdan birisidir. Bununla birlikte temel haklarını kullanamayan, ihtiyaçlarını karşılayamayan veya kısıtlı olarak karşılayabilen insan sayısı azımsanmayacak kadar fazladır.

Engelli, bireyler doğum öncesi, doğum anı veya doğum sonrasında oluşan bir çeşit nedene bağlı olarak yaşam sürecinde, akranlarına kıyasla sosyal, kültürel, fiziksel aktivitelerin herhangi biri veya hiçbirini yetersizliği sonucu gerçekleştirmede sorun yaşayabilir. Meydana gelen bir durum karşısında faaliyette bulunma eksikliği görülmesi ve yeteneğini önleyen dezavantajlı bir durum engelli olarak tanımlanabilir (1).

Engellilik insanlığın bir parçasıdır. İnsanlığın neredeyse tümü hayatın belirli bir döneminde geçici veya kalıcı olarak bir engelle karşılaşacak, sakatlık yaşayacaktır. Dünya nüfusunun 1 milyardan daha fazlası bir çeşit engelle yaşıyor ve bu sayı gün geçtikçe artmaktadır (2). Modern dünya ile gelişmekte olan sağlık sektörü ne kadar yeni çözüm yolları üretse de günümüzde toplumumuzun büyük bir kısmını içine alan, sedanter yaşam tarzı insan sağlığını olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir (2). Fiziksel aktivite veya spor hiç şüphesiz yaşam tarzımızı şekillendiren sosyal, bilişsel, motorsal becerileri olumlu yönde etkilediği, hayatın göz ardı edilemez bir parçası olarak görülmektedir (3,4).

Engellilik, bireylerde görülme durumuna bağlı olarak dört temel gruba (bedensel, zihinsel, görme, işitme) ayrılmaktadır (5,6).

Engelli bireylerin belirli bir kesimi günlük yaşantısına başka insanlara ihtiyaç duymadan, bağımsız olarak devam edemediği için, düzenli bir sportif aktiviteden yoksun bir şekilde yaşamlarını sürdürüyorlar. Vücudun ihtiyacı olan sportif aktiviteden uzak devam eden bir yaşam sürecinde var olan engele ek olarak ikinci bir sağlık sorunun oluşabilme olasılığını arttıracakları öngörülmektedir (7). Bu bilgilerden yola çıkarak engelli bireylerin gelişimine katkıda bulunmak ve süreci hızlandırmak, topluma uyumlarını

sağlamak ve sosyalleşmeleri konusunda sporun önemli bir araç olduğu düşünülmektedir (8).

Engelliler konusunda literatür taraması yapılırken akademik ve bilimsel çalışmalar doğrultusunda engel grupları olarak çoğu araştırmacının tek bir engel türünü konu seçerek araştırmalar ve analizlerin yapıldığı görülmüştür. Ancak engel gruplarının genelinin incelemesi mevcut durumunun farkına varılması, alanda yapılacak çalışma ve incelemelerde daha güncel verilerin ileri sürülmesi ile birlikte bu tür çalışmaların literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Bu çalışma, bedensel, zihinsel, görme ve işitme engelliler alanında yurt içi yayınlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenmesi sonucunda verilerin analiz edilerek lisansüstü çalışmaların, genel durumu yansıtması yönünden önem arz etmektedir.

Çalışmanın amacı, lisansüstü yayınlanan bedensel, zihinsel, görme ve işitme engelli bireylere yönelik çalışmaların; yürütüldüğü eğitim düzeyi, enstitüsü, danışman unvanları, sayfa sayıları ve cinsiyet özellikleri gibi genel durum değişkenleri açısından incelenmesidir. Daha sonra yayınlandıkları üniversiteler, tezlerin yıllara ve engel türüne göre dağılımı, kullanılan yöntemlere göre dağılımı, veri toplama araçları, örneklem sayıları, örneklem özellikleri ve çalışmaların konularına göre araştırmalar incelenmiştir. Güncel ve sistematik bilgiler verilerek alanda oluşan veya oluşabilecek eksikliklerin daha net görülmesini sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda gelecekteki araştırmacılara, çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Engellilik

Engellilik, bireyin psikolojik, anatomik, fizyolojik yapısında veya fonksiyonlarında oluşan eksiklik, kayıp ya da normal hayatta diğer insanların rahat bir şekilde gerçekleştirebileceği aktivitelerin kısıtlanması, tamamen yapılamaması olarak nitelendirilebilir (9). Engellilik kavramı yine birçok kurum ve kuruluş tarafından farklı tanımlanabilmektedir.

5378 Sayılı Özürlüler (Engelliler) Kanunu: Doğum öncesi, doğum sırası ve sonrasında herhangi bir nedene bağlı olarak bireyde bedensel, zihinsel, duyuşal, sosyal ve ruşsal yeteneklerinde çeşitli derecelerde kayıp yaşaması nedeniyle toplum yaşam tarzına uyum sağlama ve günlük ihtiyaçlarını karşılamada güçlük yaşayan, rehabilitasyon, bakım, korunma, danışmanlık ve destek alanlarında yardıma muhtaç kişı ‘’engelli’’ olarak tanımlanabilir. Dünya sağlık örgütü (DSÖ) tarafından engellilik 3 farklı başlık altında tanımlanmış ve sınıflandırılmıştır (10).

Noksanlık (Impairment): Psikolojik, anatomik ya da fiziksel olarak hareket özgürlüğündeki bir eksiklik (noksanlık) durumudur.

Engellilik (Disability): Eksiklik sonucu meydana gelen ve normal bireylere nazaran bir işi gerçekleştirirken oluşan beceri kabiliyetinin olumsuz yönde etkilenmesi veya sınırlıklarının olması.

Yetersizlik (Handicap): Sakatlık veya eksiklikten dolayı meydana gelen, kişinin yaşına, cinsiyetine, sosyal veya kültürel değişkenlere göre normal olarak görülen faaliyetleri gerçekleştirmesini engelleyen, önleyen ve sınırlandıran dezavantajlı bir durum olarak yetersizlik tanımlanabilir.

Dünya sağlık örgütünün araştırmalarına göre dünya nüfusunun yaklaşık %15’i herhangi bir nedenden dolayı bir çeşit engelle yaşamak zorunda kalıyor. Nüfusun 15 yaş üstü 190 milyon (%3.8) insan, günlük ihtiyaçlarının karşılanmasında engeller yaşıyor ve çoğunluğu sağlık hizmetlerine ihtiyaç duymakta. Gün geçtikçe nüfusun yaşlanması ve kronik sağlık sorunlarının daha yaygın görülmesi ile birlikte engelli kişı sayısı artış göstermektedir (11).

2.2. Engel Nedenleri

Engelliliğin nedenleri; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olmak üzere üç başlık altında toplanmaktadır (12).

Doğum öncesi nedenler

Annenin yaşı, akraba evliliği, aileden gelen genetik hastalıklar, annenin beslenmesi, kullanılan ilaçlar; içki, sigara, uyuşturucu madde kullanımı, psikolojik sorunlar, hamilelikte geçirilen hastalıklar (Rubella, Frengi, Tokzoplazma) gibi. Bunların dışında travmalar, anne çocuk arasında oluşabilecek kan uyumsuzluğu doğum öncesi engelliliğe neden olabilecek etkenlerdir (12).

Doğum sırası nedenler

Yeni doğanın, beklenilenden daha erken veya geç doğması, sağlığa uygun olmayan bir ortamda doğumun gerçekleşmesi, bebeğin oksijensiz kalması, kordon dolanması, doğumun uzman olmayan kişilerce gerçekleştirmesi gibi etmenler doğum anında oluşabilen nedenlerdir (13).

Doğum sonrası nedenler

Düzensiz ve yetersiz beslenme, uzun süre yüksek ateş, yaşanan kaza ve travmalar sonucunda yanlış ve geç müdahale, yetersiz çevre koşulları, enfeksiyonlara maruz kalma, doğal afetler, ebeveyn eğitim durumu, kişinin bilinçsiz antibiyotik vb. ilaçları gereğinden fazla alması, psikolojik sorunlar, kafa travmaları ve uzun süren sarılık, zehirlenmeler doğum sonrası engelliliğe neden olabilecek etmenler olarak gösterilebilir (14).

Türkiye, engelli politikaları ve faaliyetlerine yönelik yasal mevzuat ve kurumsal anlamda oluşturulacak yapılara yönelik çalışmalara 1990'lı yıllarda başlamıştır. Çalışmaların başlangıcı sayılacak olan 1997 yılında Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın kurulması ile birlikte 1999 yılında "Özürlüler Şurası" toplanacak ve 2005 yılında "Özürlüler Kanunu" çıkartılarak engellilere yönelik çalışmaların temeli atılmış olacaktır (15).

Birleşmiş Milletler (BM), ülkelerarası nüfus istatistiklerinin karşılaştırılması amacıyla sonu 0 ile biten ya da bu yıllara yakın yıllarda ülkelerin " nüfus ve konut sayımı" yapılmasını öneriyor. Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ile birlikte yürüttüğü Nüfus ve Konut araştırması 2011 yılında yapılmıştır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)'den ulaşılamayan verileri il bazında ayarlamak

için 3 Ekim-31 Aralık 2011 tarihleri arasında örnekleme yöntemini kullanarak seçilen sayım bölgelerindeki yaklaşık 2.2 milyon hane ve tam sayım yönteminden faydalanıp kurumsal yerlerde ulaşılan tüm bireylerle yapılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu ile gerçekleştirilen Nüfus ve Konut Araştırması sonucunda hane halklarından ortalama %13'ünden veri toplanmıştır. 9 milyon insan ile görüşmeler gerçekleştirilip elde edilen veriler 2013 yılında yayımlanmıştır. Türkiye geneli engelli bireylerin il olarak dağılımını ölçen son araştırma 2011 yılında gerçekleştirilen Nüfus ve Konut Araştırması'dır. Nüfus ve Konut Araştırma bünyesinde gerçekleştirilen çalışmalarda Türkiye'de engelli bireylere yönelik araştırma yaparken görme, konuşma, duyma, akranlarına göre öğrenme, dikkat ile ilişkili durumlarda yaşanan güçlükler, yürüme, tutma, taşıma, merdiven inip çıkma gibi kriterler değerlendirilerek bu alanlardan en az birinde çok zorlandığını veya hiç yapamadığını belirten kişiler en az bir engeli olan birey olarak kaydedilmiştir (16).

Tablo 2.1. Genel nüfus içinde yaş grubu ve cinsiyete göre en az bir engeli olan nüfus, 2011

Engelli Birey	Nüfus Oranı (%)	Erkek (%)	Kadın (%)
Tüm yaş grupları	6.9	5.9	7.9
3-9	2.3	2.5	2.1
10-14	2.1	2.4	1.8
15-19	2.3	2.6	2.0
20-24	2.7	3.4	2.0
25-29	2.6	3.0	2.3
30-34	3.2	3.4	3.0
35-39	4.0	4.0	4.1
40-44	5.1	4.7	5.6
45-49	6.9	5.9	7.8
50-54	8.8	7.1	10.7
55-59	12.1	9.2	15.0
60-64	16.5	12.3	20.4
65-69	23.0	18.3	27.2
70-74	31.9	26.3	36.3
75+	46.5	40.9	50.3

Araştırma sonuçları incelendiğinde en az bir engel ile yaşayan 3 yaş ve üstü nüfus %6.9'dur. Erkekler %5.9 olan bu oran kadınlarda %7.9 olarak görülmektedir. Engelli oranındaki artış yaşlılık ile paraleldir. Tüm yaş gruplarında en fazla engel oranı 75 yaş üstü bireylerde (%46.5)'dir. Sayısal olarak fazla olan bazı yaş grupları 70-74 yaşındaki bireyler (%31.9), 65-69 yaş grubu (%23.0), 60-64 yaş grubu (%16.5), 55-59 yaş grubu bireylerde bu oran (%12.1) olduğu görülmüştür. Tüm yaş grupları incelenince erkeklerde bu oran (%5.9) kadınlarda ise daha fazla (%7.9) olduğu görülmüştür.

Tablo 1.2. Türkiye geneli engelli nüfus dağılımında engel grubuna göre dağılımı, 2011.

Engel Türü	Toplam nüfus oranı (%)	Erkek (%)	Kadın (%)
Görme engeli yaşayanlar	1.4	1.3	1.5
Konuşmada engel yaşayanlar	1.1	1.1	1.2
İşitme engeli yaşayanlar	0.7	0.8	0.6
Yürüme ve merdiven inip çıkmada engel yaşayanlar	3.3	2.4	4.1
Bir nesneyi taşıma ve tutma engeli olanlar	4.1	3.2	5.1
Akranlarına göre öğrenme, dikkat, basit dört işlem ve hatırlama alanında engel yaşayanlar	2.0	1.6	2.4

Engel türleri incelendiğinde toplam nüfus olarak daha çok erkeklerde (%3.2) kadınlarda ise (%5.1) olup toplam nüfus oranına göre (%4.1) oranında bir nesneyi taşıma ve tutmada engel yaşadığı görülmüştür. Sayısal olarak sırasıyla, yürüme ve merdiven inip çıkmada engel yaşayanlar erkeklerde (%2.4) kadınlarda (%4.1) toplam nüfusu (%3.3)'dür. Akranlarına göre öğrenme, dikkat, basit dört işlem ve hatırlama alanında engel yaşayanlar olarak kadınlarda (%2.4) erkeklere (%1.6) göre daha fazla görülmüş

toplam nüfus oranına (%2.0) olarak yansımıştır. Görme engeli yaşayan nüfusu erkeklerde (%1.3) oranında ve kadınlarda (%1.5) olduğu görülmüştür. Konuşmada engel yaşayan nüfusu incelenince erkeklerde (%1.1) kadınlarda (%1.2)'dir. 2011'de Türkiye'de yapılan engel türüne göre dağılım tablosu incelenirken en az engel türünün işitme engeli olduğu ve erkeklerde (%0.8) kadınlarda (%0.6) toplam nüfus oranı ise (%0.7) olduğu görülmüştür.

2.3. Engel Türleri

2.3.1 Bedensel Engelli

Bedensel engelli genel olarak tüm müdahalelere rağmen doğum öncesi, doğum sırası ve sonrasında yaşanan bir neden sonucunda oluşan kas, iskelet ve sinir sistemini yaşam süresi boyunca kısıtlı veya hiç kullanamayan bireylere denir (17).

Omurilik (Spinal Kord) Yaralanmaları

Bel ya da sırt bölgelerinde omuriliğin, omurilik sıvısının dışa doğru fıtıklaşması sonucunda bacakların birinde veya ikisinde değişebilen derecelerde felçlere neden olabilen bir bedensel engel türüdür. Omurilik yaralanması sonucunda hastalarda ikincil bir sağlık sorunu olarak mesane problemleri, anemi, ağrı, cinsel sorunlar ve bası yaralarına ek olarak psikolojik sorunlar ortaya çıkabilir (18,19).

Beyin Felci (Serabral Palsy)

Serabral Palsy: kişinin beyin gelişimini tamamlamaması, prematüre doğum, düşük kilolu doğum, kanın pıhtılaşma problemleri, anne-bebek arasında kan uyumsuzluğu, gebelikte veya doğum esnasında bebeğin oksijensiz kalması, beyin kanamaları gibi doğum öncesi, doğum sırası ve sonrasında oluşabilecek çeşitli nedenlere bağlı olarak kendini gösteren bir hastalıktır. İlerleyici olmadığı için erken müdahale ve yaşam süreci boyunca rehabilitasyon sağlanması kişide önemli gelişmeler sağlayacaktır (20).

Ampütasyonlar

Ampütasyon kişide oluşan bir uzuv kaybıdır. Dolaşım sistemindeki bozukluklar, tümör, çeşitli enfeksiyon hastalıkları ve travma sonucu herhangi bir ekstremitenin bir kısmının ya da tamamının olmaması (21).

Çocuk Felci (Poliomyelit)

Çocuk felci dışkı yolu ile yayılan ve virüsün ağızdan alınması ile gerçekleşen bir hastalıktır. Gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelere kıyasla daha fazla görülmektedir (22).

Cücelik

Diğer hastalık türlerine göre daha nadir rastlanır ve bireyin boyunun kısalığı ile birlikte vücut yapısındaki orantısızlıkların olması haline cücelik denir. Kısalığın oluşmasında uzun kemik kırıkdağında oluşabilen işlev bozuklukları temel etmenlerden biri olarak gösterilmektedir (23).

Kas ve Sinir Hastalıkları (Nöromusküler Bozukluklar)

Bazı motor hareketlerdeki sınırlılıklar, duysal ve sinir liflerini etkileyerek kas gruplarındaki zayıflığın sürekli ilerleyerek arttığı ve kas küçülmesine kadar giden bir hastalıktır. Zamanında uzmanlar tarafından destek alınarak bu hastalığın ilerlemesine engel olunup stabil durumu olumlu yönde geliştirmek mümkün olacaktır (24).

Sipina Bifida

Bu hastalık aynı zamanda açık, ayırık omurga anlamına da gelmektedir. Omurgada meydana gelen bu hastalık baş bölgesine ne kadar yakınsa etkileme riski o derece artmaktadır (25).

Brakial Pleksus

Omurilikten gelen üç büyük sinir topluluğunun oluşturduğu koltuk altında bulunan bölgede kürek kemiği ve kol kaslarının hareketini gerçekleştirmesini sağlar. Hastalık veya virüs sonucu oluşan engel türü değildir. Doğum sırasında yanlış müdahale sonucu meydana gelebilir veya bir kaza sonucu oluşabilir (26,27).

2.3.2 Zihinsel Engelliler

Zihinsel engel, kişide yaşam boyu devam eden kalıcı bir sağlık sorunudur. Yaşam süresince rehabilitasyon, gözlem, bakım gereksinimi duyulabilir (28).

Sınıflandırma

Zihin yetersizliği olan bireyler için 1992 yılında Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği (AAIDD) bir sınıflama yaklaşımı önermiştir. Bu yaklaşım türünde

ihtiyaç duyulan destek türü göz önüne alınmaktadır. Bu sınıflama yaklaşımı halen günümüzde yaygın olarak kullanılmaktadır (29–31).

Tablo 2.2. Zihinsel engellilerin sınıflandırılması.

Sınıflama	Intelligence Quotient (IQ)
Hafif düzeyde zekâ yetersizliği	50-69
Orta düzeyde zekâ yetersizliği	35-49
Ağır düzeyde zekâ yetersizliği	20-34
Çok ağır düzeyde zekâ yetersizliği	0-19

Hafif düzeyde zihinsel yetersizlik

Hafif düzeyde zekâ yetersizliği 50-69 IQ değerleri arasındadır. Bu düzeyde yetersizlik gösteren bireyler normal okulların özel eğitim sınıflarında öğretmenlerle sağlanan danışmanlık hizmeti veya destek hizmetleri eşliğinde öğrenciler akranları ile birlikte eğitimlerini sürdürebilirler. Hafif düzeyde yetersizliği olan bireylerin okul öncesi ve genellikle 6. Sınıf düzeylerine kadar temel eğitim ve akademik becerilerini bağımsız veya yarı bağımlı bir şekilde devam edilmesi sonucunda, yaşam süresince gerekli olacak iş becerilerini kazanabilirler (32,33).

Orta düzeyde zihinsel yetersizlik

Orta düzeyde zekâ yetersizliği 35-49 IQ aralığını kapsamaktadır. Orta düzeyde zihinsel yetersizliği bulunan çocuklar okulöncesi dönemlerinde gelişimlerinde önemli derecede gecikme yaşarlar. Yıllar geçtikçe gecikmelerde beraberinde artarak daha ileri düzeye gelebilir. Günlük yaşam becerilerini kazandırmak için bireysel yapılandırılmış eğitim programları uygulanabilmektedir (31).

Ağır düzeyde zihinsel yetersizlik

Ağır düzeyde zekâ yetersizliği 20-34 IQ değerleri arasını kapsamaktadır. Gündelik sosyal becerilerini gerçekleştirmede eksiklik yaşayan bireydir. Kişiye öz bakım becerileri dahil olmakla birlikte yaşam süresinin her alanında sürekli ve yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyarlar (31).

Çok ağır düzeyde zihinsel yetersizlik

Çok ağır düzeyde zekâ yetersizliği 0-19 IQ sayısal değerleri aralığını kapsamaktadır. Çok ağır derecede engel yaşayan bireylerin büyük bir çoğunluğu doğum anında veya birkaç gün sonrasında fark edilebilir. Genellikle merkezi sinir sistemleri ileri düzeyde hasar almıştır. Görülen hastalık dışında ikincil bir sağlık sorunu çıkabilmektedir. Kişisel temel ihtiyaçları dahil tüm yaşam süresince destek ve bakıma bağlı bir hayat sürerler (33).

2.3.3. Görme Engelliler

Görme bozukluğu ve körlük dünya genelinde 2.2 milyar insanı etkilemektedir. Bu insanların en az 1 milyarının görme bozukluğu önlenabilir ve iyileştirilebilir düzeydedir. Görme bozukluğu yaşayanların çoğunluğunu 50 yaş ve üstü oluşturuyor, ancak bu sağlık sorunu her yaş insanda görülebilir. Çocuklarda görülen görme sorunun en yaygını kırma sorunu ve katarakttır. Görme gücünde azalma ya da tamamen görme yetisini kaybetmek, kişisel ihtiyaçların karşılanması, toplumla etkileşim, kamu hizmetlerine erişim sınırlılıkların yaşanmasına gelişmiş ülkelere kıyasla düşük ve orta gelirli ülkelerde uzun süreli ve daha şiddetli hissedilecektir (34,35).

Görme engeli, kişide kısmen ya da tamamen görme kaybının oluşması olarak açıklanabilir. Görme bozukluğunun derecesine bağlı olmakla birlikte sağlık sorununun gözlük veya kontakt lens ile tedavisi sağlanabilmektedir. Görme duyusundaki hasar arttıkça tedavide ilaç ve cerrahi müdahale kullanılmaktadır (36).

Görme Engelli bireyleri yasal ve eğitsel tanımlama ile iki farklı alanda açıklanmaya çalışılmıştır (37).

Yasal Tanım

Gerekli tüm müdahalelere rağmen iyi gören gözünün görme keskinliği 20/200 ve daha az olması ya da görme alanı 20 dereceden az olan bireyler için kör denilmektedir. Az gören kişiler ise görme keskinliği 20/70 ile 20/200 derece arasında olanları kapsamaktadır. Yasal tanımda kişinin kör ya da az gören olduğuna karar verebilmek için göz hekimleri tarafından görme keskinliği ve görme alanı ölçümü yapılır. Bu ölçümler, sonrasında kişinin yasal imkânlardan faydalanıp faydalanamayacağına karar vermede kullanılmaktadır (34).

Eğitsel Tanım

Eğitsel açıdan kör, eğitim süresince işitsel ve dokunsal materyaller eşliğinde öğrenmeyi gerçekleştirebilen kişidir. Eğitiminde kabartma alfabelere ve konuşan kitaplara ihtiyaç duyar ve görme duyusunu bu süreçte kullanamaz. Eğitsel tanımlamada görme duyusunu öğrenmek için kullanabilenler az gören olarak nitelendirilir. Bu bireyler görme duyusunda görülen eksikliği minimum seviyeye indirmek ve eğitimine devam edebilmek için çevre düzenlemeleri, gözlük, büyük puntolu yazılar ve yeterli aydınlatma gibi bazı araç gereçlerin yardımına ihtiyaç duyarlar. Az görenler için erken tanı hastalığın ilerlemesini önlemek için oldukça önemlidir (34).

Yasal tanıma göre görme keskinliği temel alındığı için 20/200 altında olan her birey kör olarak görülmektedir. Bu tanıma göre karar verildiğinde çocuklar görme engelliler okuluna yerleştirilmektedir. Okulda dokunma ve işitme üzerine yoğunlaşarak, eğitim sürdürülmekte ve tüm öğrenciler homojen bir grup olarak görülmektedir. Ancak eğitsel tanım benimsenip bu öğrencilerin homojen bir grup olmadığı düşünülerek farklı eğitim araç gereçleri kullanılıp veya ihtiyaçlarına yönelik bir program oluşturulduğunda öğrencinin mevcut görmesi etkin bir şekilde kullanılabilmekte ve gelişimini desteklemektedir (37).

2.3.4. İşitme Engelliler

Dünya çapında yaklaşık 466 milyon %6.1' i işitme kaybına uğruyor ve 2050 yılına gelindiğinde bu rakamın 900 milyona yükselmesi tahmin ediliyor. Günümüzde 34 milyon çocuk işitme kaybı yaşıyor ve bu çocukların büyük bir çoğunluğunun işitme engeli erken tanı ve gerekli müdahaleler ile desteklenerek gelişimine katkı sağlanabilir (38).

İşitme kaybı, kişinin işitme duyarlılığının kısmen ya da tamamen oluşan yetersizlikten dolayı iletişim halindeyken konuşma, dili kullanma ve bunlara bağlı iletişim güçlüğü çekerek sosyal uyumunda veya eğitim uygulamalarında olumsuz etkilenme durumunu işitme kaybı başlığı altında açıklayabiliriz (39).

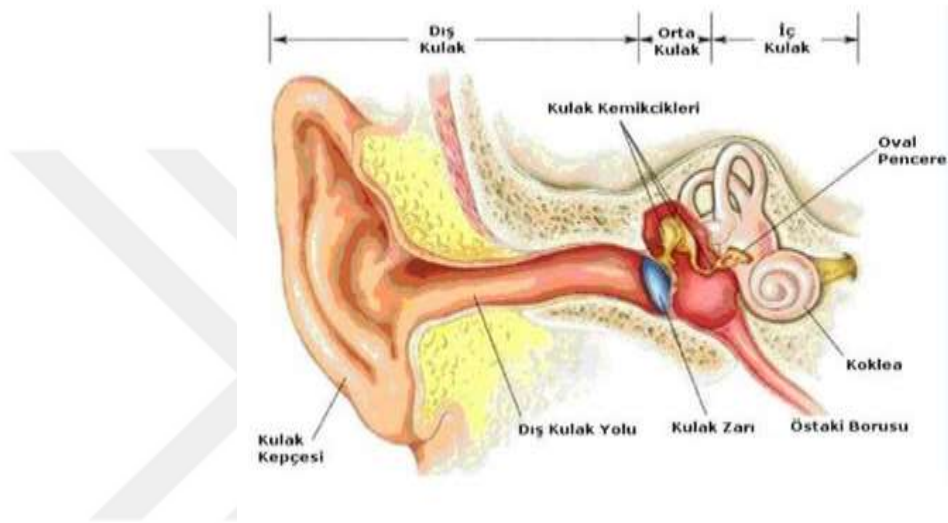
İşitme sisteminde doğuştan veya sonrasında oluşabilecek bir zedelenme, travma sonucunda kulak yapısında bozulmalar oluşabilir. İşitme duyusunun kısmen veya tamamen kaybına neden olan işitme kaybının meydana gelme durumunu ise işitme yetersizliği olarak adlandırabiliriz (40).

Sınıflandırmalar

İşitme kaybının olduğu yere, kaybın derecesine, kaybın olduğu yaşa göre sınıflandırmalar yapılmaktadır (40–43).

İşitme Kaybının Oluştığı Yere Göre Sınıflandırma

İletimsel işitme kaybı (conductive hearing loss): Sesin titreşmesi sonucu iç kulağa iletilmemesi durumu. Dış veya orta kulakta kulak kiri, kulak zarında zedelenme, kemikçiklerde kireçlenme gibi engellere bağlı olarak oluşabilir (44–46).

Şekil 2.1. Kulak anatomisi (47).

Duyusal- sinirsel işitme kaybı (sensori- neural hearing losses): İç kulak bölümünde olan koklea veya iç kulaktan beyine ulaşan işitme sinirlerinde oluşabilecek sorunlardan meydana gelen bir kayıptır. İç kulakta oluşabilen bu tip bir kaybın tedavisi oldukça zordur (41–43).

Karışık tip işitme kaybı (mixed hearing loss): İletimsel ve duyuşal- sinirsel tip kayıplarının bir arada olduğu bir işitme kaybıdır (41–43).

Merkezi işitme kayıpları (central hearing loss): Beyindeki işitme merkezinde hasar oluşması sonucunda kişinin iç kulaktan gelen sesleri algılayamaması sonucu oluşan bir kayıptır (44–46).

İşitme Kaybının Derecesine Göre Sınıflandırma

Amerikan Konuşma, Dil ve İşitme Birliği'nin işitme kaybı derecesine göre yapılan sınıflandırması tabloda verilmiştir (48).

Tablo 2.3. İşitme kaybı sınıflandırması.

Desibel (dB)	İşitme Kaybı
-10 – 15	Normal
16 – 25	Hafif (Minimal)
26 – 40	Hafif
41 – 55	Orta
56 – 70	Ağır orta
71 – 90	Ağır
91 ve üzeri	Derin

İşitme Kaybının Oluştığı Yaşa Göre Sınıflama

Sınıflandırma yaparken işitme kaybının olduğu yaşta oldukça önemli olduğu vurgulanmaktadır. Dil öncesi (prelingual) ve dil sonrası (postlingual) olarak ayrılan iki dönemde özellikle dil sonrası dönemde oluşmuş işitme kaybında konuşma örtülerini geliştirme fırsatına sahip olabilecekleri düşünülmektedir (43,45,46,48–51).

2.4. Engellilerde Spor

Geçmişten günümüze spor için birçok tanımlama kullanılmıştır. Sadece yarışma, kazanma, üstün gelme amacı olarak değil, kişinin mevcut sağlık durumunu geliştiren veya iyi sayılacak sağlık durumunu devam ettirmeyi kapsayan hareketler topluluğu olarak tanımlanabilir. Spor kültürü her toplumda yaygın görülmesiyle birlikte gelişmiş ülkelerde daha çeşitli sportif aktiviteler eşliğinde geniş insan kitlelerince talep görerek hayatın bir parçası haline gelmiştir. Spora olan ilgi, kişilerin istek ve arzularına göre gerçekleşmesi dışında spor yapan ve yapmayan bireyler arasında bedensel veya sosyal alanlarda birtakım farklılıkların dikkat çekmesi ve bu farklılıklar daima spor yapanın pozitif yönde etkilendiği değişikliklerden doğmuştur. Sporun bireyler arasında, çevreleri ile olan iletişimlerinde, paylaşma ve özveri duygularının gelişmesi, kendilerine olan güvenlerinin sürekli olumlu yönde artış sağlamasına yardımcı olduğu görülmüştür (52).

Tarihte sağlıklı yerinde olan kişilerce bedensel, ruhsal ve sosyal faydalar sağlaması amacıyla yapılan sportif aktiviteler, bedensel engelli kişiler tarafından yapılabileceği düşüncesi insanlarda hiç oluşmamıştır. 20. yüzyılda art arda iki dünya savaşının çıkması ile birlikte savaştan etkilenen ve birçok fiziksel engel yaşayan insanlara rehabilitasyon

desteği verilmiştir. Rehabilitasyon, hastalık veya kaza sonucu kişide meydana gelen bedensel engellerin en kısa sũrede dũzeltilmesini, minimum seviyeye ulaşmasını kişisel ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılayabilecek seviyeye gelmesini, toplum adaptasyonlarını gerçekteştirmesini amaçlar (53).

Engelli bireylerde spor geçmişi resmi olarak 1888 Berlin’de sağırlar için kullanılan spor kulũplerinin var olması ile bilinmektedir. Daha sonraları 1944 yılında İngiltere’de olan Aylesbury kentinde 2. Dũnya savaşında yaralanan gazi ve sivillerin rehabilitasyonları için İngiliz hũkũmetinin kararı ile Stoke Mandeville hastanesinde belkemiğinde zedelenme olanlar için bir bũlũm açıldı. Dr. Ludwig Guttman ncũlũğũnde bireylere rehabilitasyon uygulanmaya başlanıldı. Rehabilitasyon ve eğence için yapılan sportif etkinliklerde ilk olarak okçuluk, bowling, bilardo ve masa tenisi uygulanmıştır. Bireysel sporlardaki katılım ve isteklerin doğrultusunda Dr. Ludwig Guttman takım sporlarını denemek istemiştir. İlk olarak tekerlekli sandalye polo daha sonra tekerlekli sandalye basketbol oynatılmaya başlanılmış. Kısa sũrede eskrim, gũlle, cirit, tekerlekli sandalye yarışı ve halter gibi branşlar uygulanmıştır. Sporcu sayısında artış sağlanması ile Dr. Guttman ncũlũğũnde 1948’de hepsi savaş gazisi 16 kişi ile 1. Stoke Mandeville zũrlũler Oyunları gerçekteştirilmiştir. Bir sonraki yıl tekrar yapılan 2. Stoke Mandeville oyunlarında Dr. Guttman zũrlũ spor ve yarışmalarının dũnya geneline yayılma istediğini sunmuş ancak 1952 tarihine kadar bu girişim sonuçsuz kalmıştır. 1952 yılında Hollanda’dan gelen gazilerin takılımı ile birlikte ilk kez uluslararası ilişkiler başlamıştır. 1957 yılında ise diğer lkelerden 360 sporcu katılım sağlamıştır. Aynı yıl Mandeville Olimpiyat Komitesi kurulmuş ve buradan çıkan karara gre oyunların 3 yıl art arda Stoke Mandeville spor tesislerinde yapılmasını ve drdũncũ yılında ise olimpiyatların yapıldığı şehirlerde uygulanması kararı alınmıştır (53,54).

2.5. Paralimpik Oyunlar

Engelliler için dũzenlenen olimpiyatlara paralimpik isminin verilmesi olimpiyatlarla birlikte yapılmasından kaynaklanmaktadır. Yunanca ’da para (yanında) ve Olimpik kelimelerinden esinlenerek bu isim konulmuştur. İlk Paralimpik Oyunlar 1960 Roma Olimpiyat Oyunlarının ardından 21 lke, 400 sporcu ve 300 idareci katılımı ile birlikte Roma Olimpiyat Stadında gerçekteştirilmiştir. 1960 yılından itibaren her drt yılda bir Paralimpik Olimpiyatlar yapılmaktadır. Tũrkiye ise ilk kez Paralimpik oyunlarına 1992 Barcelona Olimpiyatları sonrasında 19. Paralimpik Oyunlarına 1 sporcu

ve 2 idareci ile birlikte katılım sağlamıştır (50). Paralimpik Oyunların organizasyonundan sorumlu kuruluş International Paralympic Committee (IPC)'dir (54).

IPC bünyesinde bulunan uluslararası başlıca federasyonlar;

- 1- CPISRA :Serabral Palsi Uluslararası Spor ve Rekreasyon Birliği
- 2- ISMWSF :Uluslararası Stoke Mandeville Tekerlekli İskemle Sporları Federasyonu
- 3- IBSA :Uluslararası Görmezler Sporları Birliği
- 4- ISOD :Uluslararası Engelliler Spor Federasyonu
- 5- CISS :Uluslararası Sağırılar Spor Komitesi
- 6- INAS :Zihinsel Özürlüler Uluslararası Spor Federasyonu

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Durum çalışmasının temel amacı birbirine benzeyen bağlantılı konularda ulaşılan verileri, herhangi bir değişiklik uygulamadan belirli tema ve kavramlar eşliğinde bir araya getirerek okuyucunun ve araştırmacıların anlayabileceği bir şekilde belirli kriterlere göre düzenleme ve yorumlama yapmayı amaçlamaktadır (55,56).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, Türkiye’de 2002-2022 yılları arasında Spor bilimleri alanında bedensel, zihinsel, görme ve işitme engelli bireyleri içeren yüksek lisans ve doktora tezleri oluşturmaktadır. Spor Bilimlerinin engel türleri alanında yapılan araştırmalarda 2002-2022 yılları arasında 32 doktora ve 139 yüksek lisans tezi olmak üzere toplamda 171 lisansüstü tez bu çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmaların alan dağılımına bakıldığında;

- Bedensel engelli çalışmalarını, 5 doktora ve 36 yüksek lisans tezi olmak üzere toplamda 41 lisansüstü tez,
- Zihinsel engelli çalışmalarını, 13 doktora ve 47 yüksek lisans tezi olmak üzere toplamda 60 lisansüstü tez,
- Görme engelli çalışmalarında, 3 doktora ve 18 yüksek lisans tezi olmak üzere toplamda 21 lisansüstü teze ulaşılmıştır, ancak 1 doktora tezi erişim engelinden dolayı araştırmaya dahil edilememiş ve çalışmayı 20 lisansüstü tez,
- İşitme engelli çalışmalarını, 9 doktora ve 30 yüksek lisans tezi olmak üzere toplamda 39 lisansüstü tez araştırmamızın grubunu oluşturmaktadır.

Mevcut araştırma gruplarına ek olarak yapılan çalışmalarda birden fazla engel türünü içeren çalışmalar veya ebeveyn ve öğretmen için uygulanan çalışmalar aşağıda belirtilmiştir.

- Birden fazla engel türü içeren çalışmaları, 1 doktora ve 5 yüksek lisans tezi olmak üzere toplamda 6 lisansüstü tez,
- Ebeveyn ve Öğretmenleri içeren çalışmaları, 1 doktora ve 3 yüksek lisans tezi oluşturmuştur.

3.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması nitel araştırma yöntemlerinden biri olan Doküman incelemesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Lisansüstü tezlerin araştırılması ve toplanılması için Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi resmî sitesine başvurulmuştur. Tezlere ulaşmak için başlıca; engel, bedensel engel, ortopedik engel, zihinsel engel, görme engeli ve işitme engeli gibi anahtar kelimeler kullanılmıştır. Araştırmaya dahil edilen tezleri seçerken aşağıdaki kriterler dikkate alınarak belirlenmiştir;

- Tezlerin yurt içi ve Spor Bilimleri alanında yapılan çalışmaları içermesi,
- Tezlerin 2002-2022 yılları içerisinde yayınlanmış olması,
- Tezlerin bedensel, zihinsel, görme ve işitme engellileri içeren çalışmalar olması,
- Tezlerin belirlenen anahtar kelimeler sonucunda ulaşılan araştırmalar olması,
- Yüksek lisans ve doktora tezlerini içeren çalışmalar olması,
- Araştırma sorularına yanıt vermesi,

Dışlanma kriterleri ise;

- Lisansüstü tezlerin belirlenen yılların dışında kalması,
- Araştırma sorularından en az birine cevap vermemesi,
- YÖK (Ulusal Tez Merkezi) veri tabını dışında olması,
- Belirlenen engel türlerinden farklı çalışmaların olması,
- Analizi yapılacak araştırmaların anahtar kelimeleri içermemesi.

3.4. Kategorilerin Oluşturulması

Araştırmamızın bu bölümünde analizi yapılacak konuları uygun kategorilere ayırarak, çalışmamızın sorularına uygun cevaplar aranmıştır. Araştırmalarda yer alan çalışmamıza uygun bilgilerin, üzerinde bir değişikliğe gidilmeden gerekli bölümlere yansıtılması sonucunda araştırılan konunun bütününe daha doğru bir şekilde görmek mümkün olacaktır. Kategorilerin içerik analizine uygun olacağı düşünülen ve lisansüstü yayınlanmış bilimsel çalışmalar incelenmiştir. Spor bilimleri veya diğer bilim dallarında yapılmış olan lisansüstü çalışmalar analiz edilerek çalışmaya uygun kategoriler oluşturulmuştur (57–64).

İçerik analizi çalışmalarında her araştırma farklı bir konu ile oluşturulacağı için araştırmacının sorularına en uygun cevap verebilecek kategorilere göre ayrılması gerekmektedir. Kategoriler belirlenirken; objektif bir yaklaşım sergilenmeli, ayırt edici olmalı, sonucunda bütünü destekleyen bulgular yansıtılmalı, homojen olmalı, farklı

anlamlar taşıyan bulgular birlikte verilmemeli ve bilimsel araştırmanın amacını destekler nitelikte olmalıdır (65).

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmalardan elde edilen veriler, içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi belirli kurallar içerisinde oluşturulan ve araştırmaya uygun kriterlere göre belirlenen, bir metnin veya sözcüklerin daha minimaliz ve çeşitli içerik kategorilerine göre özetlendiği sistematik geliştirilebilir bir nitel araştırma tekniğidir (66). İçerik analizi yöntemi ile yazılı bir dokümanın incelenip bu bilgilerin sayısal ve kümeleştirilip okuyucuya aktarılması ile nitel araştırma yöntemlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır (67). Araştırmacılar bu yöntem yardımı ile ilgilendikleri spesifik konulara ve verilere daha kolay ve kısa zamanda ulaşabileceği düşünüldü (68).

Araştırmada kategorilere ayrılan bazı tablolarda (veri toplama araçları ve tezlerin konularına göre dağılımı) diğer seçeneği kullanılmıştır. Veri toplama araçlarından en az iki veri toplama aracının kullanıldığı çalışmalar ve tezlerin konularına göre dağılımı kategorisinde minimum 2 konunun yer aldığı çalışmalar “Diğer” olarak ifade edilmiştir.

Araştırılan konu kapsamında, analizi yapılan verilerin açık ve net bir şekilde aktarılması için SPSS 23 paket programı kullanılıp, frekans (F) ve yüzdeler (%) olarak tablolar halinde yansıtılmıştır.

2002-2022 yılları arasında Türkiye’de Spor Bilimleri alanında YÖK (Ulusal Tez Merkezi) veri tabanından yayınlanan bedensel, zihinsel, görme ve işitme engellilere yönelik araştırmaları konu alan, doktora ve yüksek lisans tezlerinin incelenmesi amacı ile aşağıda yer alan kriterler esas alınmıştır.

- Tezlerin genel durumu nasıldır?
- Tezlerin üniversitelere göre yayın türlerinin dağılımı nasıldır?
- Tezlerin yıllara ve engel türlerine göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerin yöntemine göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerin veri toplama araçlarına göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerin örneklem sayısına göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerin örneklem özelliklerine göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerin konularına göre dağılımı nasıldır?

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, belirlenmiş engel türlerine göre yayınlanan lisansüstü yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenip, değerlendirilmesi ve ulaşılan bazı bulgular birbiri ile ilişkilendirilip tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.1. Tezlerin Genel Durumu

Değişken	Sınıf	F	%
Eğitim Düzeyi	Yüksek Lisans	139	81.8
	Doktora	31	18.2
	Toplam	170	100
Enstitü	Eğitim Bilimleri Enstitüsü	24	14.1
	Sağlık Bilimleri Enstitüsü	107	62.9
	Sosyal Bilimler Enstitüsü	26	15.3
	Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü	4	2.4
	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	9	5.3
	Toplam	170	100
Danışman Unvanı	Prof. Dr.	41	24.1
	Doç. Dr.	66	38.8
	Dr. Öğr. Üyesi	62	36.5
	Öğr. Gör. Dr.	1	0.6
	Toplam	170	100
Sayfa Sayısı	1-50 sayfa	16	9.4
	51-100 sayfa	106	62.4
	101-150 sayfa	33	19.4
	151-200 sayfa	10	5.9
	200 ve üzeri sayfa	5	2.9
	Toplam	170	100
Yazar Cinsiyeti	Erkek	95	55.9
	Kadın	75	44.1
	Toplam	170	100

Tablo 4.1. incelendiğinde araştırmaların eğitim düzeyleri yüksek lisansta 139’u (%81.8), doktora ise 31 (%18.2) olarak görülmektedir. Araştırmaların yürütüldüğü

enstitülere bakıldığında sırasıyla, eğitim bilimleri enstitüsünde 24 (%14.1), sağlık bilimleri enstitüsü 107 (%62.9), sosyal bilimler enstitüsü 26 (%15.3), kış sporları ve spor bilimleri enstitüsü 4 (%2.4), lisansüstü eğitim enstitüsü 9 (%5.3) olduğu görülmüştür. Araştırmaların yürütülmesinde rol alan danışman unvanları Prof. Dr. 41 (%24.1), Doç. Dr. 66 (%38.8), Dr. Öğr. Üyesi 62 (%36.5), Öğr. Gör. Dr. 1 (0.6) olarak belirlenmiştir. Yürütülen çalışmaların sayfa sayıları sırasıyla 1-50 sayfa 16 (%9.4) çalışma, 51-100 sayfa 106 (%62.4) çalışma, 101-150 sayfa 33 (%19.4) çalışma, 151-200 sayfa 10 (%5.9) çalışma, 200 ve üzeri sayfa 5 (%2.9) çalışma görülmüştür. Çalışmaları yürüten araştırmacıların cinsiyetlerine bakıldığında erkek 95 (%55.9), kadın 75 (%44.1) kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 4.2. Tezlerin Üniversitelere Göre Yayın Türlerinin Dağılımı

Üniversite	Yayın Türü				F	%
	Yüksek Lisans		Doktora			
	F	%	F	%		
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Akdeniz Üniversitesi	3	1.8	1	0.6	4	2.4
Aksaray Üniversitesi	2	1.2	0	0	2	1.2
Amasya Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Anadolu Üniversitesi	2	1.2	0	0	2	1.2
Ankara Üniversitesi	3	1.8	1	0.6	4	2.4
Atatürk Üniversitesi	5	2.9	0	0	4	2.9
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Balıkesir Üniversitesi	1	0.7	0	0	1	0.6
Bartın Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Bahçeşehir Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Batman Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Bayburt Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Çukurova Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Dokuz Eylül Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Düzce Üniversitesi	1	0.6	1	0.6	2	1.2
Ege Üniversitesi	3	1.8	0	0	3	1.8
Erciyes Üniversitesi	4	2.4	0	0	4	2.4
Fırat Üniversitesi	6	3.5	4	2.4	10	5.9
Gazi Üniversitesi	9	5.3	6	3.5	15	8.8
Gaziantep Üniversitesi	2	1.2	0	0	2	1.2
Giresun Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Hacettepe Üniversitesi	3	1.8	0	0	3	1.8
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
İnönü Üniversitesi	14	8.2	0	0	14	8.2
İstanbul Gedik Üniversitesi	2	1.2	0	0	2	1.2
İstanbul Gelişim Üniversitesi	8	4.7	0	0	8	4.7

İstanbul Üniversitesi	2	1.2	0	0	2	1.2
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	2	1.2	0	0	2	1.2
Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	0.6	1	0.6	2	1.2
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	2	1.2	0	0	2	1.2
Kırıkkale Üniversitesi	2	1.2	1	0.6	3	1.8
Kocaeli Üniversitesi	0	0	2	1.2	2	1.2
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	7	4.2	4	2.4	11	6.6
Manisa Celal Bayar Üniversitesi	2	1.2	0	0	2	1.2
Marmara Üniversitesi	1	0.6	4	2.4	5	2.9
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	3	1.8	0	0	3	1.8
Mersin Üniversitesi	2	1.2	1	0.6	3	1.8
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	4	2.4	1	0.6	5	2.9
Muş Alparslan Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Necmettin Erbakan Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Niğde Üniversitesi	4	2.4	0	0	4	2.4
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	3	1.8	1	0.6	4	2.4
Sakarya Üniversitesi	4	2.4	2	1.2	6	3.5
Selçuk Üniversitesi	6	3.5	0	0	5	3.5
Süleyman Demirel Üniversitesi	2	1.2	0	0	2	1.2
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Toros Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Trabzon Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Trakya Üniversitesi	1	0.6	1	0.6	2	1.2
Uşak Üniversitesi	1	0.6	0	0	1	0.6
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	4	2.4	0	0	4	2.4
Toplam	139	81.8	31	18.2	170	100

Tablo 4.2. incelendiğinde engelliler alanında en fazla yüksek lisans çalışmaları İnönü Üniversitesi'nde 14 (%8.2), Gazi Üniversitesi 9 (%5.3), İstanbul Gelişim Üniversitesi 8 (%4.7), Kütahya Dumlupınar Üniversitesi 7 (%4.2), Fırat Üniversitesi 6 (%3.5), Selçuk Üniversitesi 6 (%3.5) olarak görülmüştür. Doktora çalışmalarına bakıldığında ise en fazla araştırma Gazi Üniversitesinde 6 (%3.5), Kütahya Dumlupınar Üniversitesinde 4 (%2.4), Fırat Üniversitesi 4 (%2.4), Marmara Üniversitesi 4 (%2.4), Sakarya Üniversitesi 2 (%1.2), Kocaeli Üniversitesi 2 (%1.2) olarak bulunmuştur. Genel dağılıma bakıldığında yüksek lisans 9 (%5.3), doktora 6 (%3.5) toplamda 15 (%8.8) çalışma ile engel türleri alanında en çok çalışma Gazi Üniversitesinde yapılmıştır.

Tablo 4.3. Tezlerin Yıllara ve Engel Türlerine Göre Dağılımı

Yıl	Engel Türü										F	%
	Bedensel Engelli		Görme Engelli		İşitme Engelli		Zihinsel Engelli		Birden Fazla Engel Türü			
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
2002	2	1.2	0	0	1	0.6	0	0	0	0	3	1.8
2003	0	0	1	0.6	0	0	0	0	0	0	1	0.6
2004	0	0	0	0	0	0	1	0.6	0	0	1	0.6
2005	0	0	0	0	0	0	1	0.6	0	0	1	0.6
2006	1	0.6	0	0	0	0	2	1.2	0	0	3	1.8
2007	2	1.2	1	0.6	0	0	4	2.4	0	0	7	4.2
2008	0	0	1	0.6	0	0	1	0.6	0	0	2	1.2
2009	1	0.6	0	0	0	0	2	1.2	0	0	3	1.8
2010	1	0.6	1	0.6	2	1.2	2	1.2	0	0	6	3.6
2011	2	1.2	1	0.6	3	1.8	3	1.8	0	0	9	5.4
2012	0	0	2	1.2	3	1.8	5	3.0	0	0	10	6.0
2013	1	0.6	1	0.6	3	1.8	1	0.6	0	0	6	3.6
2014	1	0.6	1	0.6	2	1.2	0	0	0	0	4	2.4
2015	1	0.6	2	1.2	2	1.2	5	3.0	0	0	10	6.0
2016	2	1.2	2	1.2	3	1.8	7	4.2	0	0	14	8.4
2017	5	3.0	2	1.2	7	4.2	2	1.2	0	0	16	9.6
2018	4	2.4	1	0.6	3	1.8	1	0.6	0	0	9	5.4
2019	11	6.6	3	1.8	6	3.6	6	3.6	0	0	26	15.7
2020	1	0.6	0	0	0	0	5	3.0	0	0	6	3.6
2021	3	1.8	1	0.6	3	1.8	6	3.6	3	1.8	16	9.6
2022	3	1.8	0	0	1	0.6	6	3.6	3	1.8	13	7.8
Toplam	41	24.7	20	12.0	39	23.5	60	36.1	6	3.6	166	100

Tablo 4.3. incelendiğinde engel türlerinin yıllara ve engel türlerine göre dağılımı sırasıyla, bedensel engellilerde yürütülen en çok çalışmaların 2019 yılında olduğu 11 (%6.6), 2017 yılında 5 (%3.0), 2018 yılında 4 (%2.4) araştırmanın yürütüldüğü görülmüştür. Görme engelliler için en fazla çalışma 2019 yılında 3 (%1.8) ve 2012,2015,2016,2017 yıllarında ise 2 (%1.2) çalışma yürütülmüştür. İşitme engelliler alanında yapılan çalışmalara bakıldığında ise 2017 yılında 7 (%4.7), 2019 yılında 6 (%3.6) araştırma yürütüldüğü görülmüştür. Zihinsel engelliler ile ilgili çalışmaların daha fazla yayınlandığı yıllar 2016 7 (%4.2), 2019,2021,2022 yıllarında 6 (%3.6), 2012 yılında 5 (%3.0), 2015 yılında 5 (%3.0), 2020 yılında 5 (%3.0) olduğu görülmüştür. Birden fazla engel türünü içeren çalışmalar ise 2021,2022 yıllarında 3 (%1.8) olduğu görülmüştür. Bedensel engelliler alanında yapılan 41 (%24.7) çalışmanın büyük bir çoğunluğunu 2019 yılında yapılan 11 (%6.6) çalışma oluşturmaktadır. Görme engelliler ile ilgili yapılan 20 (%12.0) çalışmaya en fazla katkı 2019 yılında 3 (%1.8) araştırma ile sağlanmıştır. İşitme engelliler alanında toplam 39 (%23.5) araştırma ile en çok 2017 yılında 7 (%4.2) çalışma yürütülerek literatüre katkı sağlanmıştır. Zihinsel engelliler türünde son 20 yıl içerisinde toplam 60 (%36.1) çalışma yapılmış ve en fazla 2016 yılında 7 (%4.2) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4. Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Yayın Türü				F	%
	Yüksek Lisans		Doktora			
	F	%	F	%		
2002	3	1.8	0	0	3	1.8
2003	1	0.6	0	0	1	0.6
2004	1	0.6	0	0	1	0.6
2005	0	0	1	0.6	1	0.6
2006	2	1.2	1	0.6	3	1.8
2007	6	3.5	1	0.6	7	4.1
2008	2	1.2	0	0	2	1.2
2009	3	1.8	0	0	3	1.8
2010	5	2.9	1	0.6	6	3.5
2011	5	2.9	4	2.4	9	5.3
2012	7	4.1	3	1.8	10	5.9
2013	5	2.9	1	0.6	6	3.5
2014	2	1.2	2	1.2	4	2.4
2015	7	4.1	3	1.8	10	5.9
2016	13	7.6	1	0.6	14	8.2

2017	13	7.6	3	1.8	16	9.4
2018	7	4.1	2	1.2	9	5.3
2019	22	12.9	4	2.4	26	15.3
2020	4	2.4	2	1.2	6	3.5
2021	17	10.0	1	0.6	18	10.6
2022	14	8.2	1	0.6	15	8.8
Toplam	139	81.8	31	18.2	170	100

Tablo 4.4. incelenirken yüksek lisans düzeyi yapılan en fazla çalışma 2019 yılı 22 (%12.9) olduğu görülmüştür. Daha sonra en çok çalışmalar sırasıyla 2021 yılında 17 (%10.0), 2022 14 (8.2), 2016 ve 2017 yıllarında 13 (%9.5) çalışma, 2012,2015 ve 2018 yılı 7 (%5.1) çalışmanın yürütüldüğü görülmüştür. 2002-2022 yılları arası yürütülen yüksek lisans çalışmaları arasında sadece 2005 yılında çalışma olmamıştır. Doktora araştırmaları ise en fazla 2011 ve 2019 yılı 4 (%2.4) çalışma ile literatüre katkı sağlamıştır. 20 yıl içerisinde en fazla çalışma yapılan yıllara bakıldığında 2012, 2015 ve 2017 yılı 3 (%1.8) çalışma yürütülmüştür. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarının yıllara göre genel toplam dağılımı incelenirken 2019 yılı diğer yıllara kıyasla 26 (%15.3) araştırma ile literatüre katkı sağlamıştır. Daha sonra sırasıyla en fazla çalışma yapılan 2021 (%10.6), 2017 yılında 16 (%11.7), 2022 15 (%8.8), 2016 yılı ise 14 (%8.2) olduğu görülmüştür.

Tablo 4.5. Tezlerin Yöntemine Göre Dağılımı

		F	%
Nicel	Deneyssel	57	33.5
	Deneyssel Olmayan	79	46.4
	Nitel	17	10.0
	Karma	17	10.0
	Toplam	170	100

Tablo 4.5. incelendiğinde yapılan çalışmalar yöntem olarak en çok nicel deneyssel olmayan araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yürütülen diğer çalışmalara bakıldığında sırasıyla deneyssel yöntem, karma yöntem ve nitel yöntem kullanılmıştır. Yöntemlere sayısal olarak bakıldığı zaman, nicel deneyssel olmayan 79 (%46.4) olduğu görülmüştür. Daha sonra nicel deneyssel yöntem kullanılarak 57 (%33.5) çalışma yürütülmüştür. Karma yöntem çalışması ile 17 (%10.0) ve nitel araştırmaların toplamda 17 (%10.0) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.6. Tezlerin Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Veri Toplama Aracı	F	%
Anket/Ölçek	79	46.5
Deney	57	33.5
Doküman	2	1.2
Gözlem	3	1.8
Görüşme	11	6.5
Diğer ^[1]	18	10.6
Toplam	170	100

^[1]Tabloda yer alan veri toplama araçlarının en az iki aracın bir arada kullanıldığı durumlar diğer olarak ifade edilmiştir.

Tablo 4.6. incelendiğinde araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları olarak en çok tercih edilen nicel deneysel olmayan yöntemlerden anket/ölçek'tir. Sırasıyla deney, diğer, görüşme, gözlem ve dokümandır. Sayısal olarak dağılımlara bakılırsa anket, ölçek 79 (%46.5) olduğu görülmüştür. Daha sonrasında sırasıyla veri toplama araçlarından deney 57 (%33.5), diğer 18 (%10.6), görüşme 11 (%6.5), gözlem 3 (%1.8), doküman 2 (%1.2) olduğu görülmüştür.

Tablo 4.7. Tezlerin Örneklem Sayısına Göre Dağılımı

Örneklem Sayısı	F	%
1-30	48	28.2
31-50	29	17.1
51-100	30	17.6
101-150	14	8.2
151-200	12	7.1
200 ve üzeri	33	19.4
Belirtilmemiş	4	2.4
Toplam	170	100

Tablo 4.7. incelenirken yapılan araştırmaların örneklem sayıları sırasıyla 1-30 örneklem 48 (%28.2), 31-50 örneklem 29 (%17.1), 51-100 örneklem 30 (%17.6), 101-150 örneklem 14 (%8.2), 151-200 örneklem 12 (%7.1), 200 ve üzeri örneklem 33 (19.4),

belirtilmemiş olan örneklemeler ise 4 (%2.4) olarak tespit edilmiştir. Örneklem sayıları incelendiğinde en çok 1-30 örneklem aralığının kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 4.8. Tezlerin Örneklem Özelliklerine Göre Dağılımı

Örneklem Özellikleri	F	%
Bedensel Engelli Sedanter Bireyler	3	1.8
Bedensel Engelli Sporcular	38	22.4
Görme Engelli Sedanter Bireyler	2	1.2
Görme Engelli Sporcular	18	10.6
İşitme Engelli Sedanter Bireyler	9	5.3
İşitme Engelli Sporcular	30	17.6
Zihinsel Engelli Sedanter Bireyler	38	22.4
Zihinsel Engelli Sporcular	15	8.8
Zihinsel Engelli (Diğer)	7	4.1
Toplam	170	100

Tablo 4.8. incelenirken çalışmaların örneklemelerine dahil olan özellikler sırasıyla, bedensel engelli sedanter bireyler 3 (%1.8), bedensel engelli sporcular 38 (22.4), görme engelli sedanter bireyler 2 (%1.2), görme engelli sporcular 18 (%10.6), işitme engelli sedanter bireyler 9 (%5.3), işitme engelli sporcular 30 (%17.6), zihinsel engelli sedanter bireyler 38 (%22.4), zihinsel engelli sporcular 15 (%8.8), zihinsel engelli (diğer) olarak belirtilen araştırmanın ebeveyn ve öğretmenler ile yapıldığı çalışmalar 7 (%4.1) olarak belirlenmiştir. Örneklem türlerine genel olarak bakıldığında en çok bedensel engelli sporcuların 38 (%22.4) ve zihinsel engelli sedanter bireylerin 38 (%22.4) olduğu görülmüştür.

Tablo 4.9. Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

Konu	F	%
Beden Eğitimi ve Oyun	6	3.5
Beden Eğitimi ve Spor Pedagojisi	7	4.1
Egzersiz ve Spor Fizyolojisi	21	12.4
Egzersiz ve Spor Psikolojisi	54	31.8
Egzersiz ve Sporda Beslenme	1	0.6
Fiziksel Uygunluk	24	14.1

Motor Davranış	15	8.8
Spor ve Sağlık	18	10.6
Spor Yönetimi	4	2.4
Rekreasyon	8	4.7
Diğer ^[1]	12	7.1
Toplam	170	100

^[1]Tabloda yer alan konu başlıklarından en az iki tanesinin birlikte verildiği durumlar diğer olarak ifade edilmiştir.

Tablo 4.9. incelendiğinde araştırmaların konularına göre dağılımını beden eğitimi ve oyun, beden eğitimi ve spor pedagojisi, egzersiz ve spor fizyolojisi, egzersiz ve spor psikolojisi, fiziksel uygunluk, motor davranış, spor ve sağlık, spor yönetimi, rekreasyon ve diğer başlıkları tezlerin konularını oluşturmuştur. Konular sayısal olarak sırasıyla beden eğitimi ve oyun 6 (%3.5), beden eğitimi ve spor pedagojisi 7 (%4.1), egzersiz ve spor fizyolojisi 21 (%12.4), egzersiz ve spor psikolojisi 54 (%31.8), fiziksel uygunluk 24 (%14.1), motor davranış 15 (%8.8), spor ve sağlık 18 (%10.6), spor yönetimi 4 (%2.4), rekreasyon 8 (%4.7), diğer 12 (%7.1) olduğu belirtilmiştir. Yürütülen çalışmalar incelendiğinde engelliler alanında en çok çalışma egzersiz ve spor psikoloji 54 (%31.8) olduğu görülmüştür.

5. TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümü bedensel, zihinsel, görme ve işitme engel türlerini içeren çalışmaların literatürde araştırılması ve ulaşılan çalışmaların belirlenen kriterler dâhilinde incelenmesini kapsamıştır. İncelenen çalışmaların arasında araştırmamıza katkı sağlayacağı düşünülen veriler, sistematik bir düzen ile toplanmıştır. Elde edilen bulgular aracılığıyla engel türlerinde cevap aranan sorular için bulunan sonuçlar yorumlanarak tartışılmasına yer verilmiştir.

Araştırmanın ilk bulgularından çalışmaların genel durumlarının bir alt bulgusu olan eğitim düzeyleri ile ilgili olarak yüksek lisans ve doktora seviyelerinde yapılan çalışmalar incelenmiştir. Çalışma sayıları incelendiğinde ise yüksek lisans alanında toplam 139 araştırma ve doktora alanında 31 çalışmanın literatüre katkı sağladığına ulaşılmıştır. Yapılan çalışmaların lisansüstü alanında en fazla yüksek lisans seviyesinde yürütüldüğü görülmüştür. Literatür incelenip benzer çalışmalara arandığında, engelliler ile ilgili yapılmış araştırmalara rastlanmıştır. Genellikle bulunan çalışmalar tek engel türünde veya 2 engel türünü kapsayan araştırmalar olarak görülmüştür.

Ulaşılan çalışmalar incelendiğinde bazı sonuçların, araştırmamızın birinci bulgularını destekleyecek nitelikte olduğu düşünülmektedir. Yılmaz, Türkiye’de spor bilimi alanında işitme engelli bireylere yönelik yapılan çalışmaların içerik analizi adlı çalışmasında 2008-2018 yıllarını kapsayan yüksek lisans, doktora ve makale türünde yapılan çalışmaları inceleyerek yürütmüştür. Toplamda 60 çalışma incelenmiş ve çalışmamıza dahil olan lisansüstü sayıları yüksek lisansta 21 araştırma, doktorada ise 8 araştırma yapılmıştır (58).

Yılmaz ve arkadaşları, Bedensel engellilerde spor konulu araştırmaların içerik analizi hakkında 2014 yılında yaptıkları bir çalışmada 2002-2014 yılları aralığında yürütülmüş bildiri, yüksek lisans, doktora ve makale çalışmaları incelemişlerdir. Toplamda 61 araştırmaya ulaşılmıştır. Bu araştırmaların 12’si yüksek lisans 4’ü doktora çalışmasıdır (69). Yılmaz, Türkiye’de Kaynaştırma Eğitimi Üzerine Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin İçerik Analizi adlı araştırmasında 1990-2016 yılları arasında 181 lisansüstü tez incelemiştir. İncelenen 159 çalışma yüksek lisans, 22 çalışma ise doktora düzeyinde olduğu görülmüştür (70).

Araştırmamızın soruları kapsamında benzer çalışmaların bulguları incelenmiştir. Araştırma konusu dahilinde, benzer alan çalışmalarının yayın türü bulgularına bakıldığında lisansüstü çalışmalarda yüksek lisans alanında daha çok araştırma literatürde yer almıştır. Mevcut durumda engelliler alanında yapılan çalışmaların, her iki lisansüstü alanda yaygın olarak görülmesi, bilimsel araştırmalar ile bu alanda oluşabilecek sorulara ve ortaya çıkan sorunlara çözüm bulacağı düşünülmektedir.

Araştırma yapılan tezlerin enstitülerine bakıldığında, çalışmamızda eğitim bilimleri, sağlık bilimleri, kış sporları ve spor bilimleri ve lisansüstü eğitim enstitüsü arasında en çok engelliler ile ilgili literatürün 107 çalışma ile sağlık bilimleri bünyesinde olduğu görülmüştür. Alan yazınlar incelendiğinde spor bilimleri alanında araştırma kapsamında olan engel türlerini konu alan ve enstitü değişkenlerini belirten benzer çalışmalara incelenmiştir. Erdoğan, 2022’de Türkiye’de engelli bireyler üzerine yapılan rekreasyon konulu bilimsel çalışmaları incelemiştir. 2001-2021 yılları arasında yapılan çalışmaları incelemiş ve ulaşılan 63 bilimsel araştırmanın 21’i sağlık bilimleri enstitüsünde yürütülmüştür (71).

Genel olarak enstitülere göre dağılımında engel gruplarına yönelik tutum ve oyun konusunda yapılan çalışmalar literatürde bulunmuştur. Ildız, 2018’de Türkiye’de engelli bireylere yönelik tutumlara ilişkin çalışmaları incelemiştir. 1996-2017 yılları arasında yapılan çalışmaları incelemiş ve 22 araştırmaya ulaşmıştır. Ulaşılan 8 çalışma lisansüstü alan yapılmıştır. Yapılan çalışmaların enstitüye göre dağılımı en çok 5 tez ile sosyal bilimler alanında olmuştur (72). Gürsoy ve arkadaşları, engelli çocuklarda oyun ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerdeki eğilimler konulu araştırmalarını 1997-2018 yılları arasında YÖK Tez Dokümantasyon Merkezine kayıtlı elektronik ortamda ulaşılabilen 47 tez oluşturmaktadır. Lisansüstü tezlerin enstitü dağılımları incelendiğinde en çok 15 çalışma ile eğitim bilimleri ve 12 çalışma ile sosyal bilimler alanında yayınlanmıştır (73).

Oyunun, eğitsel yönü ve sosyal etkileşiminin bireyin potansiyel özelliğini ortaya çıkarmada etkin bir rol aldığı düşünülebilir (74,75). Engelli çocukların gelişim, sosyal çevre etkileşimi, davranış özelliklerini geliştirmede oyunun önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Tezlerin genel durum bulgularından danışman unvanları incelendiğinde, çalışmalara katılım sağlayan akademisyenlerin çoğunluğunun 66 tez ile Doç. Dr. olduğu görülmektedir. Daha sonra Dr. Öğr. Üyesi 62 tez, Prof. Dr. 41 tez, Öğr. Gör. Dr. 1 tez ile

Çalışmaların yürütülmesine katkı sağlamıştır. Akademik unvanlarda Dr. Öğr. Üyesi ve Yrd. Doç. Dr. unvanına sahip danışmanlar Dr. Öğr. Üyesi unvanı adı altında toplanmıştır. Literatür incelendiğinde araştırmamıza dahil olan engel türleri kapsamında yapılan çalışmaların danışman katılımını yansıtan çalışmaya rastlanmıştır. Erdoğan, 2022’de Türkiye’de engelli bireyler üzerine yapılan rekreasyon konulu bilimsel çalışmaları incelemiştir. 2001-2021 yılları arasında yapılan çalışmalara bakıldığında incelenen 63 tezin 25’i Dr. Öğr. Üyesi eşliğinde yapılmıştır (71). Genel anlamda spor bilimleri ile ulaşılan tezlerin danışman unvanları incelenmiştir. zgleş, Spor bilimlerinde örgütsel davranış çalışmalarına yönelik bir inceleme yapmıştır. 2009-2019 yıllarında yapılan lisansüstü çalışmalar dahil edilmiştir. İncelenen çalışmaların tez danışmanlarına bakıldığında 126 tez analiz edilirken, Dr. Öğretim yesi 59 tez, Doç. Dr. 51 tez, Prof. Dr. 16 tezde danışmanlık yaptığı görülmüştür (76).

İlkim ve arkadaşları, 2021 yılında Türkiye’de spor alanında yapılan otizm ile ilgili lisansüstü tezlerin içerik analizi araştırması ile 2013-2020 yılları arasında 34 lisansüstü çalışma incelemiştir. Tez danışmanlarının akademik unvanları incelendiğinde Doç. Dr. 12, Prof. Dr. 11 ve Dr. Öğr. Üyesi 11 danışmanlık sayıları eşit olduğu bulunmuştur (77). Akarsu ve arkadaşları, 2021 yılında yayınladıkları Türkiye’de badminton sporuyla ilgili yayınlanan bilimsel makale ve tezleri incelemiştir. Makale 115 çalışmayı kapsamaktadır. Çalışmaların 47’si lisansüstü araştırmayı içermektedir. Danışman unvanlarına bakıldığında 21 çalışma ile en çok Dr. Öğr. Üyesi beraberinde yürütüldüğü görülmüştür (64).

Alan alışmaları incelendiğinde Doç. Dr. ve Dr. Öğr. Üyesi unvanlarında çalışmaların daha çok görüldüğü ve ilerleyen yıllarda Yrd. Doç. Dr. alışmalarının Dr. Öğr. Üyesi unvanında yürütüleceği düşünüldüğünde yeni yapılan araştırmaların Dr. Öğr. Üyesi özelinde daha sık görüleceği ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tezlerin genel durumlarından biri olan yayınlanmış lisansüstü tezlerin sayfa sayıları incelendiğinde, en fazla 106 tez ile 51-100 (%62.4) sayfa aralığında olduğu ve en az 5 (%2.9) tez ile 200 ve üzeri sayfa seçeneğinin olduğu bulunmuştur. Buna paralel olarak, Akman ve arkadaşlarının kadın ve spor konusunda yapmış oldukları analiz sonucunda 378 tezdten 233’ 50-99 (%61.64) sayfa daha sonra ise 101 tez ile 100-149 (%26.72) sayfa sayısında çalışmaların yapılmış olduğu bulunmuştur (78).

Mevcut araştırmamız için elde edilen alan yazınlarına bakıldığında spor genelinde yapılan tezlerin büyük bir çoğunluğunu 51 ile 150 (%81.8) sayfa sayısının oluşturduğu söylenebilir. Sayfa sayılarına bakıldığında 200 ve üzeri sayfanın daha az yapılmasının nedeni araştırmacının çalışma için diğer sayfa aralıklarına göre çok daha fazla zaman ve araştırma ihtiyacını beraberinde getirdiğini düşünölmektedir. 1-50 sayfa aralığında yapılan tezlerin ise en az yapılan sayfa aralığında 2. sırada olması lisansüstü tez araştırmaları için bilginin verilmesinde yetersiz kalınacağı ve okuyucu ve araştırmacılara konu hakkında detaylı ve kapsamlı bir bilginin sağlanamayacağı konusunda düşünörmüş olabilir.

Tezlerin genel durumlarında analiz edilen son bulgu araştırmacı cinsiyet durumları incelendiğinde, engelliler alanında 95 (%55.9) teze en fazla erkek araştırmacının olduğu görölmüştür. Kadınlar tarafında yürütölen tez sayısı ise 75 (%44.1) olarak bulunmuştur. Alan yazınlar incelendiğinde engelli, spor ve akademik araştırmalar özelinde yapılan bazı çalışmalar incelenmiştir.

İlkim ve arkadaşları, otizm ile ilgili lisansüstü akademik çalışmaları inceledikleri çalışmasında yapılan araştırmaların yazar cinsiyetine göre tez dağılımı, erkek yazarlar 13 yüksek lisans, 6 doktora çalışması ile toplam 19 çalışma yürötmüştür. Kadın araştırmacılar ise 12 yüksek lisans ve 3 doktora tez çalışması olarak toplam 15 çalışmaya katkı sağlamıştır (77). Ercan, 2019'da spor hekimliği uzmanlık tezleri: Türkiye'de son 15 yılın bibliyometrik analizi adlı çalışmasında 2002-2017 yılları arasında tamamlanan erişime açık tezleri incelemiş yayınlanan tezlerin makale olarak yayınlanıp yayınlanmadığına bakılmıştır. Erişilen 60 lisansüstü tezlerin araştırmacı cinsiyet durumu incelendiğinde 43 lisansüstü tezin erkek araştırmacı yazar ve 17 tezin kadın araştırmacı yazar tarafından yürötöldüğu görölmüştür (79).

Araştırmamızın ikinci sorusunda yer alan üniversitelerin yayın türleri incelendiğinde, en fazla yayın Gazi üniversitesi 9 (%5.3) yüksek lisans ve 6 (%3.5) doktora çalışması ile toplam 15 (%8.8) tez literatüre katkı sağlamıştır. Daha sonra ise toplamda 14 (%8.2) lisansüstü yayın ile İnönü Üniversitesi gelmektedir. Literatür incelendiğinde çalışmamıza dahil olan engel türleri kapsamında üniversite dağılımı için genel olarak engelli kavramı ile ilgili yayınlanan bazı çalışmalara ulaşılmıştır.

Gürsoy ve arkadaşları, 2019 yılında yayınladıkları ve 1997-2018 yılları arasında engelli çocuklarda oyun ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımı

incelenmiştir. Toplamda 47 lisansüstü tez incelenmiştir. Tezlerin yapıldığı üniversitelere bakıldığında 25 üniversiteden en çok 7 yüksek lisans tezi ile Anadolu Üniversitesi ve 5 yüksek lisans 1 doktora tezi ile Gazi Üniversitesinde araştırmaların yürütüldüğü görülmüştür (73).

Engelli çocuklarda oyunun bilimsel nitelikli lisansüstü çalışmalarda ele alınması, oyunun engelli bireylerin gelişimi ve mevcut durumunun pozitif yönde değişimi açısından çok daha etkili bir yöntem olarak kullanılmasını sağlayacaktır. Oyunlar bilimsel bir yaklaşım ile geliştirilerek fiziksel ihtiyaca göre yönlendirildiği takdirde çocuklarda bedensel, psikolojik yeterliliklerinin gelişmesini ve sosyal yaşantılarında yetkinliklerinin artmasına yardımcı olabilir (80). İlkım ve arkadaşları, Otizm ile yapılan lisansüstü tezler incelendiğinde en fazla çalışmanın 7 araştırma ile Gazi Üniversitesinde yapıldığı İstanbul Gedik Üniversitesinin ise 4 araştırma ile katkı sağladığı bulunmuştur (77). Yılmaz, 1990-2016 yılları arasında Türkiye’de yapılan kaynaştırma eğitimi ile ilgili tezleri incelemiştir. 181 tez araştırmaya katılmış ve en fazla 34 tez ile Anadolu Üniversitesinde yapıldığı bulunmuştur. Gazi Üniversitesinde ise 19 lisansüstü tez ile kaynaştırma eğitimi hakkında araştırma yapılmıştır (70).

Araştırmamızın üçüncü sorusu olan tezlerin yıllara ve engel türlerine göre incelenmesi sonucunda, bedensel engelliler ile ilgili en fazla çalışma 11 tezle 2019 yılında, görme engelliler ile ilgili en fazla çalışmanın 3 tezle 2019 yılında, işitme engelliler ile ilgili çalışmaların 7 tezle 2017 yılında, zihinsel engelliler alanında 7 tezle 2016 yılında yapıldığı bulunmuştur. Birden fazla engel türü içeren araştırmalarda ise 2021 yılında 3 ve 2022 yılında 3 tez olduğu görülmüştür. Tüm engel gruplarında çalışma sayısının yıllara göre durumuna bakılırsa en çok araştırma 26 (%15.7) lisansüstü tez ile 2019 yılında gerçekleşmiştir. Alan yazınları incelendiğinde araştırmamıza benzer lisansüstü tez ve makalelere ulaşılmıştır.

İlbak ve arkadaşları, işitme engelli bireylere yönelik yapılan çalışmaları incelediğinde yıllara göre dağılım sonuçlarına göre 2010-2020 aralığında en fazla çalışmanın 2014 ve 2015 yıllarında yürütüldüğü bulunmuştur (81). Karabey ve arkadaşları, Türkiye’de engelli bireylerin uzaktan eğitimi konusunda lisansüstü yapılan çalışmaları incelemişlerdir. Konuyla ilgili ilk tezin 1986 yılında yapıldığı bilinmektedir. 1986-2018 yılları arasında araştırmalara bakıldığında 4 lisansüstü tez olarak en fazla çalışmanın 2011 yılında yapıldığı görülmüştür (82). Yılmaz, Türkiye’de spor bilimi alanında işitme engelli bireylere yönelik çalışmaları incelemiş, 2008-2018 yılları arasında

yapılan çalışmaların analizi gerçekleştirilmiş ve en fazla çalışmanın 2011 yılında 10 çalışma ile gerçekleştiği bulunmuştur (58).

Benzer çalışmalar incelendiğinde engelliler ve spor alanında özellikle 2010 yılından itibaren önemli sayılacak bir derecede artış olduğu ve araştırmamız ile sayısal olarak bakıldığında paralellik taşıdığı görülmektedir. Dolayısıyla araştırmalarda sayısal olarak ulaşılan bu noktada, engelliler ile ilgili çalışmalar dışında spor bilimleri adı altında gerçekleştirilen her çalışmanın ve bilimsel değerin son yıllarda olumlu değişimlere uğradığını görmek, önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Araştırmamızın dördüncü sorusu olan tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, yüksek lisans ve doktora çalışmalarının en fazla yapıldığı yıllara bakılmıştır. Yüksek lisans 22 tez ile en fazla 2019 yılında yürütülmüştür. Doktora alanında yapılan tezlere bakıldığında ise 4 teze 2011 ve 2019 yıllarında yapıldığı bulunmuştur. Literatür incelendiğinde engelliler ve engel türleri hakkında lisansüstü çalışmalar bulunmuştur.

Çağlayan, Türkiye’de zihinsel engellilerde sanat eğitimi ile ilgili araştırma makalesini yayınlamıştır. 2001-2018 yıllarında yapılan tezler incelendiğinde en fazla çalışmanın 4 yüksek lisans tezi ile 2009 yılında gerçekleştiği görülmektedir (59). Zihinsel engellilerin eğitimi ile ilgili ilk tez çalışmasının 1989 yılında yayınlandığı bilinmektedir. Nuri ve arkadaşları, Türkçe ’de zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitimi alanında yapılan araştırmaları incelemiştir. Araştırma 2004-2019 yılları arasında yürütülen çalışmaları kapsamaktadır. Taranan çalışmalara bakıldığında en fazla çalışmanın 2016 ve 2019 yıllarında 47 bilimsel araştırma ile literatüre katkı sağladığı bulunmuştur (83). Çaynak ve arkadaşları, engelliliğe ilişkin sağlık alanında yapılmış lisansüstü tezleri farklı değişkenler açısından incelemiştir. Erişim sağlanan YÖK Ulusal Tez Merkezine kayıtlı 2008-2018 yıllarını kapsayan araştırmalar analiz edilmiş ve en fazla çalışmanın 2013 yılında 16 lisansüstü çalışmanın yapıldığı görülmüştür (84). Coşkun ve arkadaşları, Türkiye’de özel eğitim alanında 2000-2013 yıllarını kapsayan çalışmaları çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmalar analizi yapıldıktan sonra en fazla çalışmanın 2008 yılında 22 yüksek lisans ve 6 doktora ile toplamda 28 çalışmanın yürütüldüğü görülmüştür (85).

Engelliler alanında yürütülen araştırmaların yıl bazında dağılımlarına bakıldığında özellikle 2008 yılında itibaren araştırmalara artış görüldüğü, artan bilimsel çalışmaların günümüzdeki araştırmacılar için önemli olacağı düşünülmektedir.

Araştırmamızın beşinci sorusunda analizi yapılan tezlerin yöntemine göre dağılımı incelenmiştir. Bulgulara bakıldığında çoğunlukla nicel yöntemlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde benzer araştırmaların sonuçlarıyla paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır. Karabey ve arkadaşları, engelli bireylere uzaktan eğitim konusunda yapılan lisansüstü tezleri incelemiş ve 1986-2018 yılları arasında analiz edilen çalışmaların yöntemlerinden 14 tezin 5'i nicel yöntemi kullanmıştır (82). Ildız, engelli bireylere yönelik tutumları incelediğı araştırmasında 22 çalışmaya erişmiştir. Erişilen araştırmalarda kullanılan yöntemlerin hepsinin nicel yöntem türüyle gerçekleştiğı tespit edilmiştir (72).

Biricik, Türkiye'de spor yönetimi disiplninde yapılmış olan tezlerin içerik analizi çalışmasını yürütmüş ve 2000-2019 yılları arasında YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından ulaşılan 341 tezdten 246'sı nicel yöntem kullanılarak yapılmıştır (57).

Yapılan benzer çalışmalar incelendiğinde engelliler alanında en fazla kullanılan yöntemin nicel yöntem olduğı görülmektedir. Nitel ve karma yöntem türleri daha az sayıda kullanılmıştır. Bu alanda yapılan bilimsel araştırmaların nicel yöntemler kullanılarak sürdürölmesi daha etkin bilimsel araştırmalar ortaya çıkarmada mümkün olabilir. Nicel araştırma genellikle anket veri toplama, deneysel ve deneyimler ile bağlantılıdır (86).

Nitel araştırmalarda ise daha çok göreceli öznel bakış açısı ile temellendirilip gözlem, mülakat, sohbet, olgu ve olayların doğal ortamlarında incelendiğı çalışmalardır (56,87). Karma araştırma yöntemi ise nicel ve nitel araştırma yöntemlerini birlikte kullanarak çalışmaya dahil olan konunun daha kapsamlı bir şekilde incelenmesi ve analiz edilmesini sağlayan bir yöntemdir (88).

Araştırmamızın altıncı sorusunda analizi yapılan çalışmaların veri toplama araçlarına göre dağılımı incelenmiştir. Bilimsel lisansüstü tezlerin 79'u (%46.5) anket, ölçek veri toplama aracı kullanılarak yapılmıştır. Bu sonucun elde edilmesinde engelli bireylerin dezavantajlı olduğı durumların, davranış veya düşünce yapılarındaki değişimlerin sosyal yaşam standartlarına olan etkisini ortaya çıkarmak için daha etkili olacağı düşünülebilir. Nicel araştırmada veri toplamak nitel araştırmalara kıyasla daha az

zaman harcar, çünkü genelde veriler anket veya soru listeleri gibi kısa ve hazır olarak sunulur ve kaydetmesi daha kolaydır (86). İkinci sırada 57 (%33.5) deney veri toplama araçları araştırmalarda etkin rol oynamıştır.

Biricik, Türkiye’de spor yönetimi disiplini de yapılmış olan tezleri incelemiştir. Yayınlanan makalede analizi yapılan çalışmaların veri toplama araçları olarak en fazla 261 anket, ölçek kullanılmıştır (57). Atalay, Türkiye’de spor yönetimi araştırmalarındaki eğilimleri incelemiş ve analiz edilen çalışmaların veri toplama araçları olarak en çok 39 (%69.6) anket kullanılmıştır (89).

Ildız, engelli bireylere yönelik tutumlara ilişkin çalışmaları incelemiş ve araştırmaya dahil olan 22 lisansüstü çalışmanın analizinde 22 çalışmanın anket, ölçek aracı ile toplandığı bulunmuştur (72). Yılmaz, spor bilimleri alanında işitme engellilere yönelik yapılan çalışmaların analizini yapmış ve analizi gerçekleştirilen 60 araştırmanın büyük çoğunluğunu 38 (%63.3) ölçek, envanter oluşturmuştur (58). Alan yazınları incelendiğinde engelliler için yapılan içerik analizi çalışmalarında genel olarak veri toplama araçlarından anket, ölçek kullanıldığı söylenebilir.

Araştırmamızın yedinci sorusunda incelenen çalışmaların örneklem dağılımına bakılmıştır. Tezlerin örneklem sayılarına bakıldığında en fazla 1-30 arası örneklem olduğu görülmüştür. Örneklem daha çok bu aralıkta olması mevcut engellere sahip bireylere erişimin sedanter bireylere kıyasla daha güç olması ve araştırma gruplarına dahil olan bireylerin bulunduğu ortamlarda sayıca az olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde engelliler alanında spor bilimleri genelinde araştırmamızla paralel olabilecek çalışmalar bulunmuştur.

Akarsu ve arkadaşları, badminton alanında yapılan çalışmaları incelemiş ve örneklem sayısının en çok 1-30 arasında olduğunu bulmuştur (64). Plazon ve arkadaşlarının futbol alanında yaptıkları bibliyometrik analiz çalışmasında analiz yapılan çalışmaların daha çok 1-100 örneklem aralığında olduğu görülmüştür (90). Örneklem sayılarının arttıkça yapılan bilimsel araştırmalar alan yazınlarında daha az olacağı düşünülebilir. Yürütülen çalışmalarda örneklem sayılarının az olması, bilimsel çalışmaların ilerlemesinde, verilen daha kısa sürede elde edilerek araştırmanın sonuçlanacağı düşünülebilir.

Araştırmamızın sekizinci sorusunda yer alan tezlerin örneklem özellikleri incelenmiştir. En çok örnelemi bedensel engelli sporcular 38 (%22.4) ve zihinsel engelli

sedanter bireyler 38 (%22.4) oluşturmaktadır. Alan yazınları incelendiğinde çalışmamızla paralel sayılabilecek, Karabey ve arkadaşları engelli bireylerin uzaktan eğitimi konulu tezleri incelemiş ve 5 çalışma ile zihinsel engelliler alanında araştırmaya ulaşmıştır (82).

Coşkun ve arkadaşları, özel eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezleri çeşitli değişkenler açısından incelemiş ve dağılımına bakıldığında en fazla zihinsel engelliler 30 (%42) olduğu görülmüştür (85).

Spor bilimleri alanında engelliler ile ilgili yapılan bu çalışmamızda örneklemelerin sporcu özellikleriyle öne çıkmaları öngörülecek bir durum olarak ifade edilebilir. Ancak zihinsel engelliler alanında sedanter bireylerin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu bağlamda zihinsel engele sahip bireylerin diğer engel gruplarında yer alan bireylere göre, zihinsel işlev olarak başka bireylere bağımlı bir şekilde yaşamlarını idame ederler. Zihinsel engelli bireylerin spora etkin katılım sürecini zorlaştıran önemli bir etken olarak değerlendirmek mümkündür (91). Bu sebeple zihinsel engelli bireylerin spora katılımının önündeki dezavantajlı durumlara çözüm bulma yolunda çalışmaların oldukça kıymetli olacaktır. Mevcut durumlarından dolayı engel yaşayan bireylerin spor ile birlikte gelişimlerine nasıl katkılar sağlayacağını ve buradan hareketle zihinsel engelli bireyleri spora aktif katılımlarını sağlayacak yönlendirmelerin değerli olacağı düşünülmektedir.

Araştırmamızın dokuzuncu sorusunda analizi yapılan tezlerin konularına göre dağılımı incelenmiştir. Konulara bakıldığında en fazla lisansüstü araştırmaların 54 (%31.8) egzersiz ve spor psikoloji olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde mevcut araştırmamıza uygun olacak konu dağılımı bulunamamıştır.

Herhangi bir engel türüne ait olan bireylerin yaşamlarını en iyi şekilde sürdürebilmeleri oldukça önemlidir. Egzersiz ve spor psikoloji konusunun yaygın olarak araştırmalarda incelenmesi engelli bireylerin gelişimine ve yaşam doyumlarının olumlu yönde değişmesi açısından değerli olduğu düşünülmektedir. Spor eylemleri bireyleri sosyal ve psikolojik yönden etkilemektedir. Özellikle engel yaşayan bireylere özelleştirilmiş egzersiz programları düzenlemek, kişinin ahlak eğitimi, paylaşma duygusu, sevmeye duygusu, iletişim kurma gibi çeşitli ihtiyaç ve gereksinimlerin kazandırılması açısından faydalı olabilir (92).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Spor bilimleri alanında belirlenen, bedensel engel, zihinsel engel, görme engel ve işitme engeli türlerinde yayınlanmış lisansüstü tezlerin incelenmesi ile literatürdeki erişilen tezlerin verileri analiz edilmiştir. Alan çalışmalarının büyük bir çoğunluğu yüksek lisans düzeyinde yürütülmüştür. Doktora düzeyinde çalışmaların daha az görülmesi, yüksek lisans eğitiminden sonra öğrencilerin lisansüstü eğitime devam etmemesi veya eğitim süresinin fazla oluşundan kaynaklandığı düşünülmüştür. İlerleyen zamanlarda doktora düzeyinde engel türleri çalışmalarının artacağı düşünülmektedir. Araştırmaların yıllara göre dağılımında özellikle 2019 yılında yürütülen çalışmalarda gözle görülür bir artış sağlanmıştır.

Değişkenlere ve soruların cevaplarına bakıldığında, en çok lisansüstü çalışmanın sağlık bilimleri enstitüsünde yürütüldüğü, danışmanlardan Doç. Dr. unvanı daha fazla araştırmaya katıldığı, araştırmaların 51-100 sayfa aralığında yaygın olduğu, çalışmayı yürütenlerin ise daha çok erkek olduğu tespit edilmiştir. Lisansüstü araştırmaların büyük bir çoğunluğu Gazi Üniversitesi ve İnönü Üniversitesi bünyesinde yürütülmüştür. Engel türlerinde, araştırmalara zihinsel ve bedensel engellilerin daha fazla konu olduğu tespit edilmiştir. Araştırma yaparken kullanılan yöntemlerde en çok nicel yöntemlerin yer aldığı, veri toplamak için anket/ölçek araçlarına başvurulmuştur. Örneklem sayılarının ise 1-30 aralığında yoğunluk gösterdiği, örneklem özelliklerini engel türünde bedensel sporcu ve zihinsel engelli bireylerin oluşturduğu, çalışılan lisansüstü tezlerin konularının daha çok engellilerde egzersiz ve psikoloji alanında sürdürüldüğü tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; engel türleri ve engelli bireyler için yapılacak bilimsel araştırmalar literatüre oldukça katkı sağlayacaktır. Bir engele sahip veya sedanter bireyler için tüm yaşamı şekillendirecek olan beslenme ve spor konusunun araştırmalarda daha çok yer alması daha sonra ise rekreasyon ve spor, beden eğitimi, beden eğitimi ve oyun, fiziksel aktivite, beden eğitimi ve spor pedagojisi konularının bu çalışmalarda etkin rol oynaması, araştırmaların mevcut sorunlar için çözüm odaklı yaklaşım sergilemesi pozitif yönde değişimlere faydalı olabilir.

6.2. Öneriler

Engelli bireylere sahip ailelerin farkındalığını arttıracak bilgilendirici çalışmalar yürütülebilir.

Lisansüstü tezlerde engel türleri ile ilgili daha fazla araştırma yapılabilir.

Çalışmayı daha detaylı kılmak için araştırmalarda kullanılan yöntemlerde karma yöntem ile daha fazla çalışma yürütülebilir.

Araştırmalara dahil olan örneklem sayıları arttırılabilir.

Engelliler için spor ve sağlık alanında bilimsel araştırmalar daha fazla yapılabilir.

Engelliler için yapılan çalışmalara çocuk ve ilkokul düzeylerinde katılımcı daha fazla yer alabilir.

Engellilerde spor ve beslenme alanındaki çalışmalar arttırılabilir.

Bütünü görmek için genel olarak engellilere yönelik istatistik verilerin paylaşıldığı araştırmalar arttırılabilir.

KAYNAKLAR

1. Blandford S, Sarı, H. Policy for special educational needs and difficulties in england in comparison with turkey between1995-2011. *Turkish Special Education Journal: International TSPED* 2018, 1: 22-30.
2. World Health Disability. https://www.who.int/health-topics/disability#tab=tab_1 Son Erişim Tarihi 14 Aralık 2020.
3. İlhan L. Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi ve Sporun Sosyalleşme Düzeylerine Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 2008, 16: 315-24.
4. Akyol B, İlkım M. Socialization of disabled people with sports activities and their problem encountered in participating in sports activities. *Turkish Journal of Sport and Exercise* 2018, 31: 101-2.
5. Winnick JP. *Introduction to Adapted Physical Education and Sport*. Adapted Physical Education and Sport, 4th ed. Illinois, Human Kinetics, 2005: 3-20.
6. Depauw KP, Gawron SJ. *Disability and Sport*, 2th ed. Champaign, Human Kinetics, 2005: 33-5.
7. Jaarsma A, Dijkstra PU, Geertzen, JHB, Dekker R. Barriers to and facilitators of sports participation for people with physical disabilities: a systematic review. *Scand J Med Sci Sports* 2014, 24(6): 871-81.
8. Dunn JM. *Special Physical Education: Adapted, Individualized, Developmental*, 1th ed. Madison, Brown and Benchmark Publishers, 1997: 53-9.
9. Özbey F, Yıkılmış A. Zihinsel engelli öğrencilere iş becerilerinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1997, 12: 125-49.
10. Koca C. Engelsiz Şehir Planlaması.
https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/9259/mod_resource/content/0/engelsiz%C5%9Fehirplanlama%20raporu.pdf Son Erişim Tarihi 25 Kasım 2022.
11. World Health Organization. Disability and health. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health> Son Erişim Tarihi 18 Aralık 2020.

12. Ataman A. *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, 1. Baskı. Ankara, Gündüz Eğitim Yayıncılık, 2003: 19.
13. Aydın M. Spor Bilimlerine Giriş. İçinde: Taşkiran, Y (editör). *Spor Bilimlerine Giriş ve Beden Eğitimi ve Sporun Temelleri*, 1. Baskı. İzmir, Ergün Yayınevi 2004: 34-5.
14. Akçalar SÖ. Ortopedik Engellilerin Sosyalleşmesine Sporun Etkisi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007.
15. Özgökçeler S, Alper Y. An assessment of the Turkish disability act in view of social model. *Business and Economics Research Journal* 2010, 1: 33.
16. T.C. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Engelli ve Yaşlı Nüfusa Dair İstatistiki Bilgiler, 2020.
https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/60415/istatistik_bulteni_ekim20.pdf
Son Erişim Tarihi 19 Aralık 2020.
17. Erkmén N, Revan S, Çakmakçı E, Bozdam A. *Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Kongre Kitabı*. Konya, Canlı Ofset, 2011: 81–2.
18. Santiago MC, Coyle, CP. Leisure-time physical activity and secondary conditions in women with physical disabilities. *Journal of Informa Healthcare* 2004, 26: 485-94.
19. Akyol B, Güllü M. Serebral palsili çocuklarda el becerilerinin kaba motor seviyeye ve özürlülük durumuna etkisinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*. 2014, 2(1): 22–30.
20. Cerebral Palsy ve Nedenleri. <https://www.tscv.org.tr/PageContent/tr/cerebral-palsy-ve-nedenleri/1001> Son Erişim Tarihi 20 Aralık 2020.
21. Şener G, Erbahçeci F. *Protezler*. 4. Baskı. Ankara, Hipokrat Kitabevi, 2019: 239-60.
22. Neumann DA. Polio: Its Impcat on The People of The United States and The Emerging Profession of Physical Therapy. *J Orthop Sports Phys Ther* 2004, 34(8): 479- 92.

23. Kapıkıran N. Lise Öğrencilerindeki psikopatolojik belirtilerin cinsiyet ve sınıf değişkenleri açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2001, 10: 34-9.
24. Guven Z, Karadag-Saygi E, Unlu-Ozkan F, Akyuz G. The effects of daily alendronate, daily calcitonin and alendronate every other day on bone mineral density in osteoporotic men. *The Aging Male* 2007, 10(4): 197-201.
25. Türkiye Spina Bifida Derneği, Spina Bifida Nedir? <https://www.spinabifida.org.tr/spina-bifida-nedir> Son Erişim Tarihi 20 Aralık 2020.
26. Şahin N, Akı S, Müslümanoğlu L. Yenidoğan brakial pleksus palsisi. *Türk Fizyoterapi Tıp Rehabilitasyon Dergisi* 2006, 52: 174-80.
27. Armangil M. Brakial Pleksus Yaralanmalarına Yaklaşım. *Toraks Cerrahisi Bülteni* 2014, 5: 136-40.
28. Conk Z, Yıldırım F. Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip anne/babaların stresle başa çıkma tarzlarına ve depresyon düzeylerine planlı eğitimin etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 2005, 9(2): 1-10.
29. Hallahan PD, Kauffman MJ. *Exceptional learner: Introduction to special education*, 14th ed. Hudson, Pearson, 2018: 10-7.
30. Kirk AS, Gallagher JJ, Anastasiow JN, Coleman, RM. *Educating exceptional children* 11th ed. Boston, Houghtin Mifflin, 2006: 56-72.
31. Wehmeyer LM, Sands DJ, Knowlton HE, Kozleski EB. *Teaching students with mental retardation*. 1th ed. Baltimore, MD: Paul H Brookes, 2001: 174-9.
32. Eripek S, Vuran S. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Eğitimi. *Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*. 1. Baskı. Ankara, Kök Yayıncılık, 2008: 245-78.
33. Heward WL. Ten faulty notions about teaching and learning that hinder the effectiveness of special education. *J Spec Educ* 2003, 36(4): 186-205.
34. World Health Organization. Körlük ve görme bozukluğu, https://www.who.int/health-topics/blindness-and-vision-loss#tab=tab_1 Son Erişim Tarihi 22 Aralık 2020.

35. Akyol B. The relationship between walk distance and muscle strength, muscle pain in visually disabled people. *Redfame Publishing* 2018, 6(4): 104–9.
36. Dalbudak İ. 13-15 yaş arası görme engelli sporcuların stres ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, 2012.
37. Tuba T. Görme Yetersizliği Olan Çocuklar İçinde. Vuran S (editör). *Özel Eğitim*. 3. Baskı Ankara, Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık, 2014: 299-300.
38. Worth Health Organization. Hearing loss https://www.who.int/health-topics/hearing-loss#tab=tab_2 Son Erişim Tarihi 22 Aralık 2020.
39. Gürgür H. İşitme Yetersizliğine Sahip Çocuklar İçinde: Vuran S (editör). *Özel Eğitim*, 3. Baskı Ankara, Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık, 2014: 265-6.
40. Adams JW, Rohring PS. *Handbook to service the deaf and hard of hearing: Abridge to accessibility*. 1th ed. Brill Acedemic Pub, 2004: 135-7.
41. Gregory SD, Lewis A, Norwich B. (eds). *Special teaching for special children? Pedagogies for inclusion*. Maidenhead: Open Universty Press, 2005: 84-9.
42. Kirk SA, Gallagher, JJ, Anastasiow, NJ. *Educating exceptional children*, 9th ed. New York: Houghton Mifflin Company, 2000: 159.
43. Tüfekçioğlu U. Farklı İki Eğitim Ortamında Sözel İletişimle Eğitim Gören İşitme Engelli Öğrencilerin Konuşma Dillerinin Karşılaştırılması. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı. Doktora tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1989.
44. Kaplan PS. *Pathways for exceptional children: School, home and culture*. Minnieapolis: Wadsworth Pub. Co, 1995: 57.
45. Schirmer BR. *Psychological, social and educational dimensions of deafness*. 1th ed. Boston, Allyn and Bacon, 2001: 65-8.

46. Vaughn S, Bos CS, Schumm JS. *Teaching exceptional, diverse and atrisk students in the general education classroom*. 7th ed. New York, Pearson Education Inc, 2018: 32-8.
47. Kulak Anatomisi | Duyum İşitme ve Protez Tic. Ltd. Şti.
<http://www.duyumisitme.com.tr/tr/content/kulak-anatomisi>
Son Erişim Tarihi 25 Aralık 2020.
48. Clark, JG. Uses and Abuses of Hearing Loss Classification *American SpeechLanguage-Hearing Association*, 1981, 23: 493-500.
49. Hallahan, PD, Kaufman MJ. *Exception children introduction to special education*, 4th ed. Prentice- Hall International, Inc. 1999: 100-4.
50. Picard CJ. *Handbook for personnel serving students who are deaf or hard of hearing*, Louisiana Department of Education, 2001, 65-72.
51. Spencer PE, Marschark M. *Advances in the spoken language development of deaf and hard-of-hearing children*. New York, Oxford University Press, 2006: 3-15.
52. Söğüt M. Sporun Bedensel Engellilerin Sosyalleşmeleri Üzerine Etkisi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi, 2006.
53. Kalyon TA. *Özürlülerde Spor*. 1. Baskı. Ankara, Bağırhan Yayınevi, 1997: 2-6.
54. Türkiye Milli Paralimpik Komitesi. Tarihçe, <http://www.tmpk.org.tr/tarihce/> Son Erişim Tarihi 24 Aralık 2020.
55. Yılmaz G. Durum çalışması. İçinde: Metin M (editör). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. 1. Baskı. Ankara, Pegem Akademi, 2014: 261-85.
56. Yıldırım A, Şimşek H. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 5. Baskı Ankara, Seçkin yayıncılık, 2005: 113-8.
57. Biricik Y. Türkiye’de Spor Yönetimi Disiplininde Yapılmış Olan Tezlerin İçerik Analizi. *Ekev Akademi Dergisi* 2020, 24: 523-38.
58. Yılmaz A. Türkiye’de Spor Bilimi Alanında İşitme Engelli Bireylere Yönelik Yapılan Çalışmaların İçerik Analizi (2008-2018). *Ankara Üniversitesi Beden*

Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi
2019, 17(3): 58–66.

59. Çağlayan N. Türkiye’de Zihinsel Engellilerde Sanat Eğitimi ile İlgili Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Anadolu Journal Of Educational Sciences International* 2018, 8: 403-18.
60. Tortop HS, Kandemir B, Kaya ÖE, Demir F. Öğretmen Adaylarının Zihin Engelli Birey Kavramına Yönelik Algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2015, 15: 15.
61. Kırık AM, Köyüstü S. Z Kuşağı Konusunda Yapılmış Tezlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 2018, 6:1497–518.
62. Coşkun A, Soylu Y. Türkiye’de Matematik Eğitimi Alanında Problem Çözmeye Yönelik Yapılan Çalışmaların Bir İçerik Analizi. *International Journal of Educational Studies in Mathematics* 2021, 8(3): 230–51.
63. Gökçe O. *İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. 1. Baskı. Ankara, Siyasal Kitabevi 2006: 58–60.
64. Akarsu M, Dogar Y, Sert T. Türkiye’de Badminton Sporuyla İlgili Yayınlanan Bilimsel Makale ve Tezlerin İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi* 2021, 6(1): 1-4.
65. Bilgin N. *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi / Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Genişletilmiş Baskı. Ankara, Siyasal Kitabevi, 2019: 1–28.
66. Büyüköztürk Ş, Çakmak EK, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 5. Baskı. Ankara, Pegem Yayıncılık, 2009: 92-3.
67. Bauer MW. Classical content analysis: A review. In: Bauer MW, Gaskell G (eds). *Qualitative researching with text, image and sound*. London, Sage Publication, 2000: 131-51.
68. Weber RP. *Basic contentanalysis*, 2th ed. Newbury, Park, California, Sage Publications Inc, 1990: 11-6.

69. Yılmaz A, Şentürk U, Ramazanoğlu F. Bedensel engellilerde spor konulu araştırmaların içerik analizi. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi* 2014, 7: 1–2.
70. Yılmaz E. Türkiye’de kaynaştırma eğitimi üzerine yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin içerik analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 2019, 27(1): 119–27.
71. Erdoğan İ. Türkiye’de Engelli Bireyler Üzerine Yapılan Rekreasyon Konulu Bilimsel Çalışmalara Yönelik Bir İçerik Analizi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Muş: Muş Alparslan Üniversitesi, 2022.
72. Ildız İG, Tezel D. Engelli bireylere yönelik tutumlara ilişkin türkiye’de gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesi. *Journal of International Scientific Researches* 2018, 3(2): 599–609.
73. Gursöy F, Aydoğdu F, Aysu B, Aral N. Engelli çocuklarda oyun ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerdeki eğilimler. *Çocuk ve Gelişim Dergisi* 2019, 2(4): 44–57.
74. Aslan ÖM. 36-71 aylık çocuklar için oyun davranış ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 2017, 25(3): 897–910.
75. Leff SS, Costigan T, Power TJ. Using participatory research to develop a playground-based prevention program. *J Sch Psychol* 2004, 42(1): 3–21.
76. Özgüleş B. Spor Bilimlerinde Örgütsel Davranış Çalışmalarına Yönelik Bir İncelemesi. İçinde: Alparslan AM, Pehlivan D, Yastıoğlu S, Oktar ÖF, Kıran F (editörler). 7. *Örgütsel Davranış Kongresi Bildiriler Kitabı, 1. Baskı*. Burdur, 2019: 1216–28.
77. İlkım M, Özoğlu F, Karadağ H. Türkiye’de spor alanında yapılan otizm ile ilgili lisansüstü tezlerin içerik analizi. *ROL Spor Bilimleri Dergisi* 2021, 1(1): 40–9.
78. Akman ZL, Çetinkaya G. Türkiye’de kadın ve spor başlığı üzerine yapılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2021, 1: 17–42.
79. Ercan S. Spor hekimliği uzmanlık tezleri: Türkiye’de son 15 yılın bibliyometrik analizi. *Spor Hekimliği Dergisi* 2020, 55(1): 21–7.

80. Ulutaşdemir N. Engelli çocuklarda iletişim ve oyunun önemi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 2018, 19: 36–51.
81. İlbak I. 2010-2019 Yılları Arasında Türkiye’de Spor Bilimleri Alanında İşitme Engelli Bireylere Yönelik Yapılan Bazı Çalışmaların İçerik Analizi. İçinde Türker A, Karadağ TF (editörler). *Sporda Bilimsellik ve Akademik Yaklaşımlar-2*, 1. Baskı. Ankara, Gece Kitaplığı, 2020: 45-73.
82. Karabey S, Turan Z, Keskin ME, Yigit V. Türkiye’de engelli bireylerin uzaktan eğitimi konusunda yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Journal of Higher Education and Science* 2020, 10(2): 215.
83. Nuri C, Direktör C, Karadayı C. Türkçe’de zihinsel yetersizliği olan bireyler ve eğitimi alanında yapılan çalışmaların son 15 yıllık terminolojisinin incelenmesi. *Turkish Special Education Journal: International* 2020, 2(2): 1-11.
84. Çaynak S, Keser İ. The evaluation of different variables of graduate thesis related to disability done in the health area in turkey. *Acibadem Universitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2020, 12(1): 118–23.
85. Çoşkun İ, Dundar Ş, Parlak C. Türkiye’de özel eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi 2008-2013. *Ege Eğitim Dergisi* 2014, 15(2): 375.
86. Akarsu B, Bayram A. *Bilimsel Araştırma Tasarımı: Nicel, Nitel ve Karma Araştırma Yaklaşımları*, 1. Baskı. İstanbul, Cinius Yayınları, 2019: 54.
87. Yazıcıoğlu Y, Erdoğan S. *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 4. Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık, 2014: 70-3.
88. Creswell JW. *Research design: qualitative, quantitative, and mixed method approaches*, 2th ed. California, Thousand Oaks: Sage Publications, 2003: 1–100.
89. Atalay A. Türkiye’de spor yönetimi araştırmalarındaki eğilimler: bir içerik analizi. *Journal of Turkish Studies* 2017, 12: 107–28.
90. Palazón MA, Ortega E, García-Angulo A. Bibliometric analysis of scientific production in futsal. *Sport Tk-EuroAmerican Journal of Sports Science* 2015, 2: 19.

91. Hutton DG, Baumeister RF. Self-awareness and attitude change: seeing oneself on the central route to persuasion. *Pers Soc Psychol Bull* 1992, 1: 68–75.
92. Özoğlu SÇ. Spor Psikolojisi ve Gelişmeler. İçinde: Tiryaki Ş (editör). *I. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu*. Ankara, Bağırhan Yayınmevi, 1997: 3.

EKLER

EK-1. Etik Kurul Onayı

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-2. Özgeçmiş

